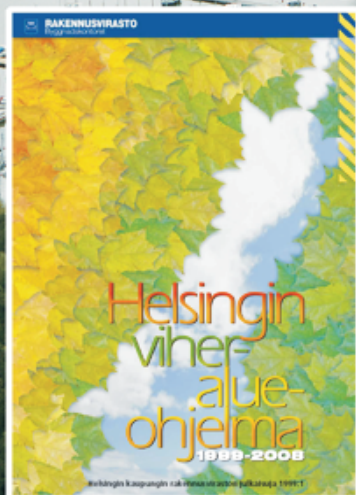

Viheralueohjelman 1999-2008 1. seurantaraportti

HELSINGIN KAUPUNKI
RAKENNUSVIRASTO
PL 1500
00099 HELSINGIN KAUPUNKI

KUVAILULEHTI

Tekijä(t) Eino Pursio, Päivi Islander, Maria Haikala	
Julkaisun yhdyshenkilö rakennusvirastossa Eino Pursio	
Nimeke Viheralueohjelman 1999 - 2008 1. seurantaraportti	Mistä julkaisua saa (henkilö ja huone) Rakennusviraston infopiste, Kasarmikatu 21
Sarjan nimeke Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2002:6 /Viherosasto	
Sarjanumero	Julkaisuaika 2002
Sivuja 34	Liitteitä -
ISBN 951-718-937-0	ISSN 1238-9579
Kieli koko teos suomi	Yhteenveto suomi, ruotsi
Tiivistelmä Helsingin kaupunginhallitus hyväksyi 7.12.1998 Helsingin viheralueohjelman 1999 - 2008. Viheralueohjelma on Helsingin viheralueiden tavoite- ja kehittämisohjelma seuraavien 10 vuoden ajalle. Ohjelman keskeiset painopisteet ovat asuin ympäristön laatu, kestävän kehityksen periaatteet, asukasyhteistyö ja viranomaisyhteistyö. Ohjelman toteutumisesta raportoidaan asianomaisille lautakunnille ja kaupunginhallitukselle kolmen vuoden välein. Tämä on viheralueohjelman ensimmäinen seurantaraportti, ja se kattaa ajanjakson 1999 - 2001. Viheralueohjelma on osoittautunut viheralueverkoston kehittämisen ja resurssien kohdentamisen hyväksi strategiseksi työvälineeksi. Viheralueohjelman seurantatiedoista ja ympäristökeskuksen laatimasta "Kestävän kehityksen A-indikaattorit" -raportista selviää kuitenkin, että kaupungin kasvaminen ja uusien asuntojen rakentaminen on vähentänyt viheralueiden määrää. Neljässä suurpiirissä puistojen määrä asukasta kohden on alle viheralueohjelmassa mainitun tavoitteen 17m² / asukas. Viheralueohjelma on edistänyt virastojen välistä yhteistyötä, viheralueiden huomioonottamista eri hallintokunnissa ja vuorovaikutteisen toimintatavan käyttöönottoa. Seuranta osoittaa kuitenkin useita kehittämisen tarpeita sekä virastojen välisessä yhteistyössä että viherosaston toiminnassa. Seurantaraportissa on arvioitu tekstin ja kaavioiden avulla viheralueohjelman tavoitteiden toteutumisen nykyvaihe ja ehdotettu kehittämiskohteita.	
Avainsanat Viheralueohjelma, yhteistyö, vuorovaikutus, seuranta, seurantaraportti	
UDK	

VIHERALUEOHJELMAN 1999 - 2008

1. SEURANTARAPORTTI

Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2002:6/ Viherosasto
ISBN: 951-718-937-0
Helsinki 2002

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	4
1 Lähtökohdat.....	5
1.1 Yhteistyötä yli virastorajojen.....	5
1.2 Helsingin yleiskaavan 2002 luonnos.....	5
1.3 Merkittäviä lähivuosien viherrakentamiskohteita	6
1.4 Helsingipuisto.....	6
2 Vuosien 1999-2008 viheraluestrategian pääkohdat ja niiden tavoitteiden toteutuminen	7
2.1 Asuin ympäristön laatu.....	7
2.2 Kestävä kehitys.....	13
2.3 Asukasyhteistyö	13
2.4 Viranomaisyhteistyö	13
3 Helsingin helmet.....	13
3.1 Kulttuuriperintö.....	13
3.2 Keskuspuisto	13
3.3 Töölönlahti	14
3.4 Viikki-Kivikko keskuspuisto.....	14
3.5 Luonnonsuojelualueet	14
3.6 Rannat	14
3.7 Joet, purot ja ojat	14
3.8 Saaristo	14
4 Viheralueohjelman tavoitteet ja niiden toteutuminen.....	14
4.1 Hallinto ja suunnittelu	14
4.1.1 Suunnitteluyhteistyö	15
4.1.2 Toimintakulttuuri	15
4.1.3 Kustannustietoisuus.....	15
4.1.4 Virkistysalueiden tasapuolinen tarjonta	15
4.1.5 Ympäristönäkökohdat	16
4.1.6 Alueellinen omaleimaisuus.....	16
4.1.7 Suunnitelmien laatu	16
4.2 Rakentaminen ja peruskorjaus	16
4.2.1 Uudet asuinalueet.....	16
4.2.2 Vanhat asuinalueet.....	16
4.2.3 Peruskorjaus	16
4.2.4 Rannat.....	20
4.2.5 Pienvedet	20
4.2.6 Muinaismuistoalueet	20
4.2.7 Luonnonsuojelualueet.....	20
4.2.8 Kartanoympäristöt.....	20

4.3 Viheralueiden hoito	20
4.3.1 Hoidon laatu viheralueilla	20
4.3.2 Uudet puistot	21
4.3.3 Puisto- ja katupuut ja liikennevihreä	21
4.3.4 Liikuntapaikat	21
4.3.5 Asukkaiden osallisuus	21
4.4 Viheralueiden käyttö ja palvelut	21
4.4.1 Oleskelutilaa	21
4.4.2 Viheralueiden palvelut	21
4.4.3 Tietoa viheralueista	22
4.4.4 Viher- ja ympäristöneuvonta	22
4.5 Maanhankinta viheralueita varten	22
5 Taloudelliset vaikutukset	30
5.1 Tavoitteiden kustannusarviot 1999-2008	30
5.1.1 Viheralueiden rakentaminen ja peruskorjaus	30
5.1.2 Viheralueiden hoito	30
5.1.3 Saaristo	31
5.1.4 Töölönlahti	31
6 Johtopäätökset	31
6.1 Viheralueiden määrä vähentynyt	31
6.2 Uusien puistojen valmistuminen viivästyy	31
6.3 Tiivistyvä kaupunki – tehoa yhteistyöhön	31
6.4 Kaavoituksen vaikutukset viheralueisiin – seuranta puuttuu	32
7 KEHITTÄMISKOHTEET	33
Sammandrag	34

ESIPUHE

Kaupunginhallitus hyväksyi 7.12.1998 vuosille 1999 - 2008 viheralueohjelman, joka on Suomessa ensimmäinen laatuaan. Viheralueohjelman keskeiset painopisteet ovat asuinympäristön laatu, kestävän kehityksen periaatteet, asukasyhteistyö ja viranomaisyhteistyö. Viheralueohjelmassa on esitetty viheralueiden suunnittelun, rakentamisen ja hoidon sekä eri osapuolien yhteistyön tavoitteet ja suuntaviivat. Viheralueohjelman toteutumisesta annetaan selvitys kolmen vuoden välein. Tämä on ensimmäinen seurantaraportti, joka kattaa vuodet 1999 - 2001. Raportissa esitetään tekstin ja kaavioiden avulla viheralueohjelman tavoitteiden toteutumisen tämän hetken tilanne ja tehdään kehittämis ehdotukset viheralueohjelman seuraavaa jaksoa varten.

Kiitokset raportin laatimiseen osallistuneille!

Eino Pursio

Helsingin kaupunginvaltuusto mainitsi päättäessään 29.10.1997 kaupungin strategioista Helsingin vahvuuksina ja menestystekijöinä vihreyden, luonnonläheisyyden ja meren. Viheralueohjelma on tarkoitettu päättäjien ja käyttäjien yhteisesti hyväksymäksi tahdonilmaukseksi siitä, mihin suuntaan ja miten Helsingin viheralueita halutaan kehittää ja hoitaa vuosina 1999-2008. Viheralueohjelma on pitkän aikavälin toteuttamisohjelma, joka linjaa kaavoituksen jälkeen tehtävää toteutusta. Kaupunginhallitus hyväksyi viheralueohjelman 10.12.1998. Laaja arviointi ja ohjelman tarkistus on merkitty tehtäväksi vuonna 2002.

Viheralueohjelman tavoitteina on välittää tietoa viheralueiden merkityksestä ja arvoista kaupungissa suunnitteluprosessin kaikille osapuolille ja päättäjille ja lisätä yhteistyötä kaupunkilaisten ja viheralueista vastaavien viranomaisten välillä. Tarkoitus on myös selvittää ja vahvistaa viheralueista vastuussa olevien viranomaisten yhteistyötä. Tämän lisäksi halutaan määritellä ammattitaitoisesti kehitettyjä ja demokraattisesti hyväksyttyjä periaatteita viheralueiden suunnittelusta, rakentamisesta ja hoitamisesta sekä toiminnan johtamisesta. Viranomaisyhteistyö on erityisen tärkeää kaupunkisuunnitteluviraston ja rakennusviraston kesken, koska yleiskaavassa osoitetaan koko kaupungin kattava viheralueverkosto, nimetään toiminnallisia puistoja kuten kaupunginosapuistot ja määritellään kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ympäristöt. Yleiskaava osoittaa kaupunkirakenteen muutoksen pitkällä, 20 - 30 vuoden ajalla, joka on viheralueiden ja puistojen kehityksessä vielä lyhyt, mutta tärkeä ennakoitava ajanjakso.

Helsingin yleiskaavan 2002 luonnoksessa viheraluerakenteen muodostavat kaupunkirakennetta jäsentävät keskuspuistomaiset vihersormet, kaupunginosapuistot ja niitä yhdistävät viherväylät. Niistä rakentuu toiminnallinen ja ekologinen viheralueverkosto. Yleiskaavan luonnoksessa on ehdotettu uusia asuinalueita nykyisten satama- tai teollisuusalueiden paikalle. Tämä asettaa suuria haasteita viheralueiden rakentamiselle ja rahoitukselle. Tiivistäminen ja asukasluvun kasvattaminen 45 000 asukkaalla niin, että Helsingissä asuu 600 000 asukasta vuonna 2020 merkitsee, että virkistys- ja viheralueille kohdistuu nykyistä suurempi ja intensiivisempi käyttöpaine. Joillakin alueilla viheralueiden määrä vähenee, vaikka satama-alueille rakennettaviin kaupunginosiin tehdäänkin uusia puistoja.

Viheralueet antavat merkittävällä tavalla omaleimaista luonnetta kaupungin eri osille. Jotta tämä onnistuu tulevaisuuden vaatimusten edellyttämällä tavalla, on viherialuesuunnitteluun ja puisto - ja maisema-alueiden kaupunkikehityksen mukaiseen profiloivaan toteutukseen panostettava. Asemakaavat ovat maankäytön tärkeimmät asiakirjat, joissa määritellään viheralueen asema, laajuus ja luonne. Kaavoituksen ratkaisut vaikuttavat suoraan viherialueiden investointi- ja käyttötaloustaloustaloukskustannuksiin, joten virastojen välinen yhteistyö on tärkeää.

1.3 Merkittäviä lähivuosien viherrakentamiskohteita

Isoja ja huomattavaa rahoitusta vaativia uusia viherrakennuskohteita ovat lähivuosina ns. projektialueiden lähipuistojen lisäksi Töölönlahden puiston rakentaminen, Arabianrannan, Uutelan kanavan viheralueiden rakentaminen sekä Eiranrannan puistojen rakentaminen. Yleiskaavaan sisältyvän kaupunginosapuistoverkoston kehittäminen on myös olennainen työkohde. Viheralueiden rakentaminen tulee olemaan erittäin vaativaa myös Jätkäsaaren ja Sompasaaren muuttuessa asuinalueiksi. Rantojen, erityisesti kantakaupungin rantojen kunnostaminen yleisinä puisto- ja viheralueina samalla kun satamatoiminnoilta vapautuvia uusia asuinalueita toteutetaan, on myös keskeinen ja vaativa tavoite. Uusia kerrostalovaltaisia alueita on suunniteltu myös Keski- ja Pohjois-Pasilan alueelle ja Laajasalon öljysatama-alueelle. Vaikkakin osa näiden alueiden toteutumisesta ajoittuu viheralueohjelman jälkeiseen aikaan, on niiden vaikutus ennakoitava suunnittelussa, kohteiden ajoituksessa ja resursseja varattaessa.

1.4 Helsinkipuisto

Yleiskaavatyön osana Helsinkiin suunnitellaan ns. Helsinkipuistoa. Helsinkipuiston suunnittelun taustana ovat maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen kansallisen kaupunkipuiston kriteerit, jotka koskevat alueen sisältöä, laajuutta, eheyttä, ekologisuutta, jatkuvuutta ja kaupunkikeskeisyyttä. Helsingissä on tarkoitus varata kriteerit täyttävä alue kaavoituksen keinoin. Helsinkipuistoksi on yleiskaavan 2002-luonnoksessa esitetty merellisestä Helsingistä ja Suomenlinnasta Vantaanjoen suun, Viikin luonnonsuojelualueen ja Vantaanjokivarren kautta Haltialan luontoalueelle jatkuva puisto-, maisema- ja virkistysaluekokonaisuus. Helsinkipuisto sisältää kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita, kansallisen historian ja Helsingin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä sekä kulttuurihistoriallisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita. Helsinkipuisto käsitellään päätöksenteossa yleiskaavan yhteydessä.

Helsinkipuisto yhdessä Helsingin Keskuspuiston ja siihen liittyvän Keskustan kulttuuripuiston (Töölönlahden, Stadionin, kaupunginpuutarhan, Kaisaniemen puiston) kanssa luo kaupungin keskeisillä alueilla identiteettiä, viihtyisyyttä ja vetovoimaisuutta Helsingille. Nämä alueet ovat olennaisia esimerkkejä kaupungin kehityksen historiallisesta kerroksellisuudesta. Ne kertovat kukin omalla tavallaan maisemakulttuurin, liikunta- ja puistokulttuurin nivoutumisesta kaupunkikulttuuriin ja kunkin ajan käsitykseen hyvästä kaupungista.

2 Vuosien 1999-2008 viheraluestrategian pääkohdat ja niiden tavoitteiden toteutuminen

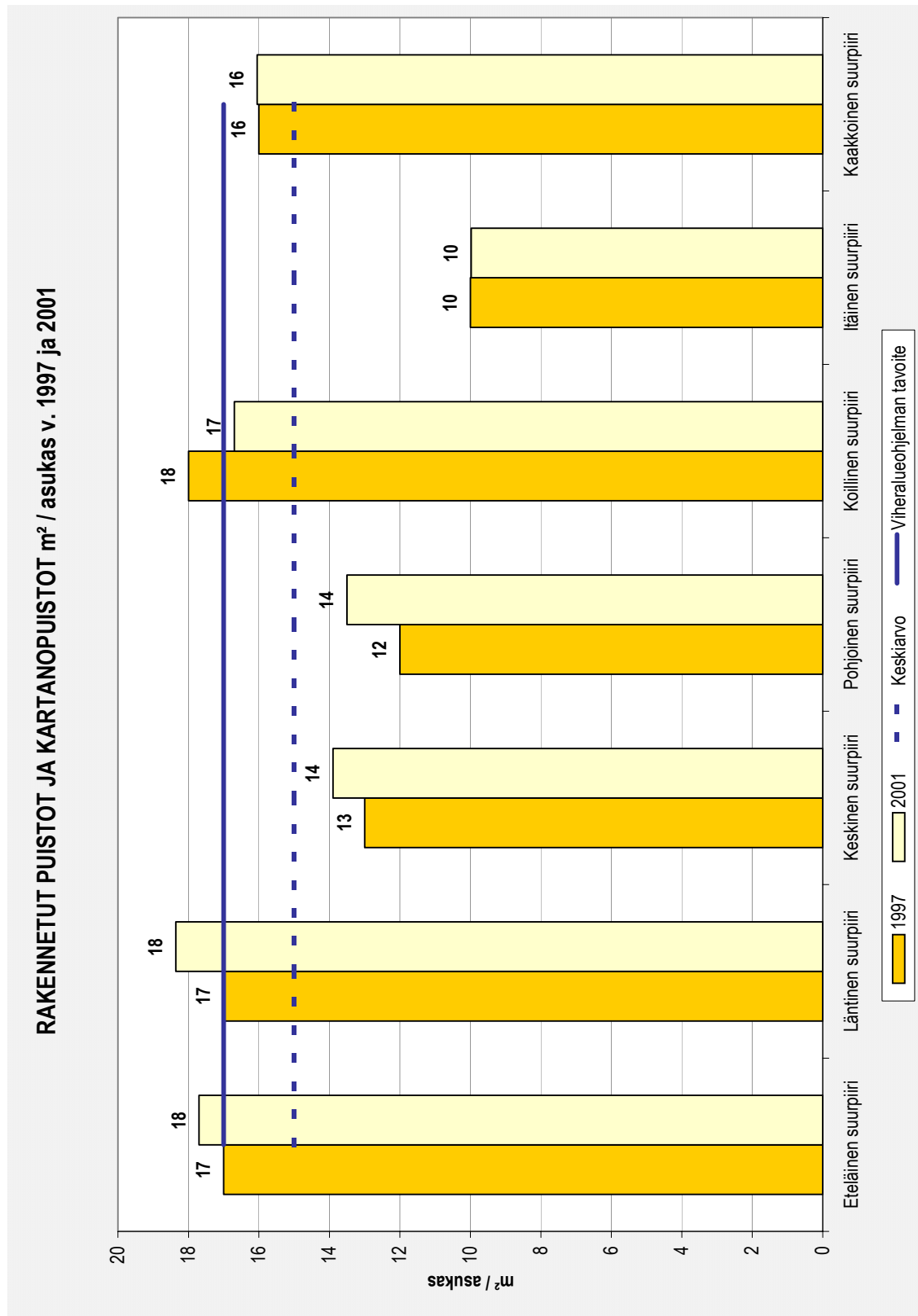
2.1 Asuinympäristön laatu

Tavoitteiksi oli asetettu ehkäistä eriarvoisuutta ja huolehtia viherpalveluiden tasavertaisuudesta eri kaupunginosien kesken. Rakennettujen puistojen tarjonta asukasta kohti oli 15,2 m² viheralueohjelman valmistuessa vuonna 1997, ja vuoden 2001 lopussa vastaava luku oli 15m². Rakennettujen puistojen pinta-ala asukasta kohden ei ole seurantajakson aikana kasvanut, vaan se on investoinneista huolimatta pysynyt vuoden 1997 tasolla. (Kuva 1) Viheralueiden määrä ja etenkin taajamametsien pinta-ala on vähentynyt lähes jokaisessa suurpiirissä. (Kuva 2) Suurin vähennys, 117,8 ha, on itäisessä suurpiirissä, jossa uudet asuinalueet rakennetaan metsään. Läntisessä suurpiirissä metsän pinta-ala on vähentynyt 65 ha ja kaakkoisessa suurpiirissä 33,8 ha. (Kuva 2a) Metsät jäävät rakennusmaan alle ja pieni osa muuttuu puistoksi. Myös Ympäristökeskuksen kestävän kehityksen A - indikaattoriraportti osoittaa viheralueiden määrän vähenemisen ainakin vuodesta 1993 lähtien.

Asukkaita oli vuoden 2001 lopussa 23 418 enemmän kuin vuonna 1997. Yleiskaavan 2002 tavoitteena on asukasluvun kasvattaminen 55 000 asukkaalla 600 000 asukkaaseen. Yleiskaavan 2002 luonnoksessa tavoitteeksi asetettu kaupunki on rakenteeltaan paljon nykyistä kaupunkia tiiviimpi. Yleiskaavan 2002 luonnos asettaa suuria odotuksia viheralueiden laadun kehittämiseen tasapuolisesti eri osissa kaupunkia. Yleiskaavan luonnoksen mukaisesti Helsinkiin rakennetaan suuria uusia asuinalueita mm. entisille satama-alueille ja tiivistetään vanhoja asuinalueita. Samanaikaisesti on rakennettava uusia viheralueita ja peruskorjattava vanhoja puistoja vastaamaan kasvavaa kulutusta ja tarjoamaan uusia palveluja. Viheralueiden tasapuolinen ja laadullinen kehittäminen yleiskaavan mukaisessa tilanteessa vaatii huomattavaa rahoitusta.

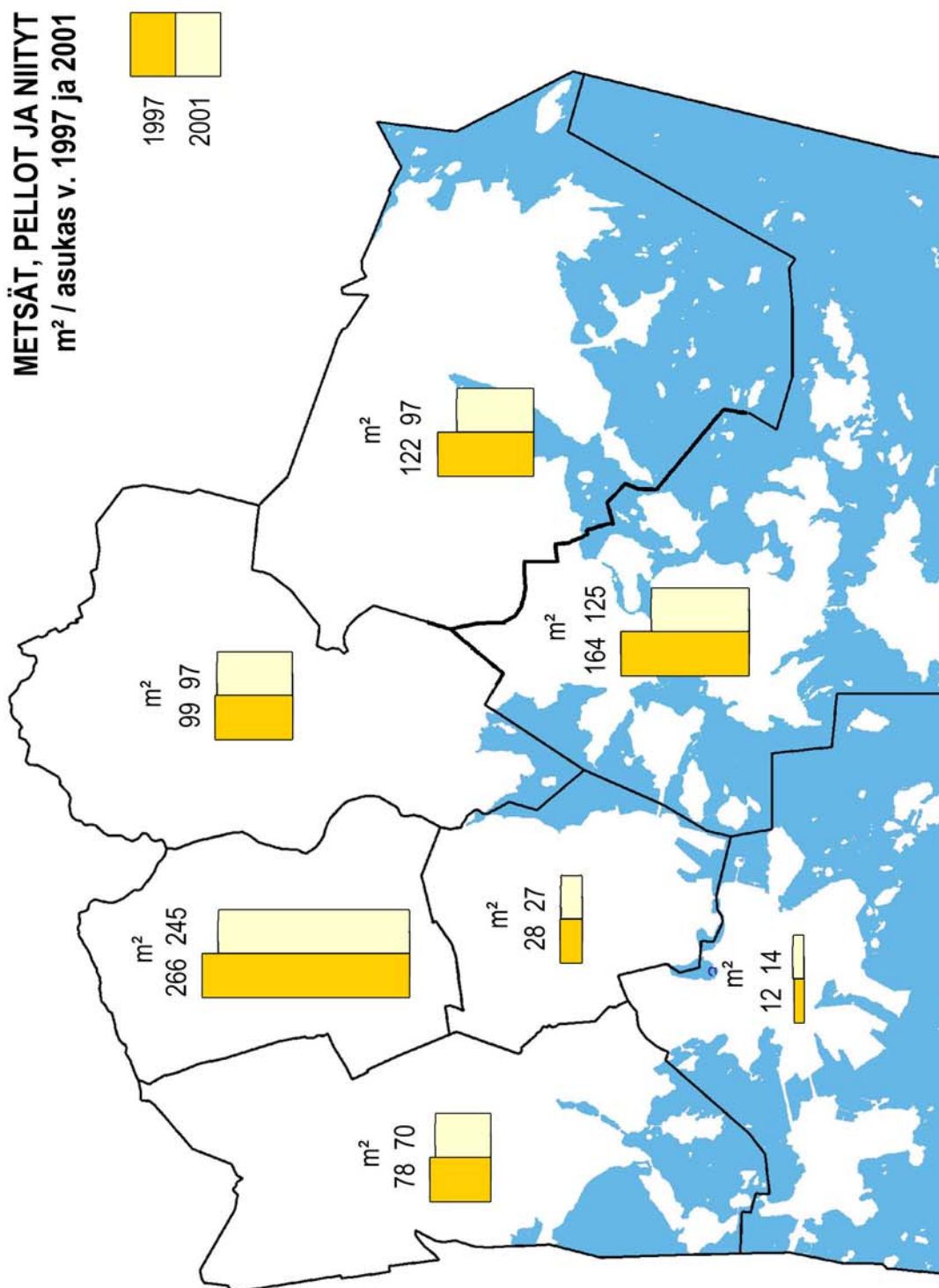
Puistojen ylläpitoa on tehostettu ja ohjeistettu, mikä on parantanut puistojen laatua ja käytettävyyttä. Puistojen hoidossa on ohjeena valtakunnallinen puistojen hoitoluokitus. Puistot on luokiteltu edustusviheralueisiin, käyttöviheralueisiin ja käyttö- ja suojaviheralueisiin. Viheralueisiin kuuluvat myös taajamametsät, maisemapellot ja niityt. Lähi- ja ulkoilmametsien osuus Helsingin viheralueista on noin 59%, ja puistojen osuus on vajaa 15%. Käyttö- ja toimintapuistojen osuus on noin 10,5%. Edustusviheralueiden osuus on 0,24%. (Kuva 3) Viheralueiden laatua, käyttöastetta ja hoidon menetelmiä on arvioitava toistuvasti, jotta viheralueet vastaisivat kaupunkilaisten tarpeita ja kestäisivät kaupunkirakenteen muutoksia. Viheralueen laadun ja hoidon tulisi olla mahdollisimman hyvin paikkaan ja tarpeisiin soveltuva. Erityisen tarpeellista on selkiyttää sekä niittyjen että käyttö- ja suojaviheralueiden ja lähimetsien hoidon menetelmiä.

Helsingin virkistysalueita yhdistävät kevyen liikenteen reitit, ja viheralueille pääsee hyvin myös joukkoliikenteellä. Virkistysalueiden saavutettavuus on pääosin hyvä lukuun ottamatta saaristoa.

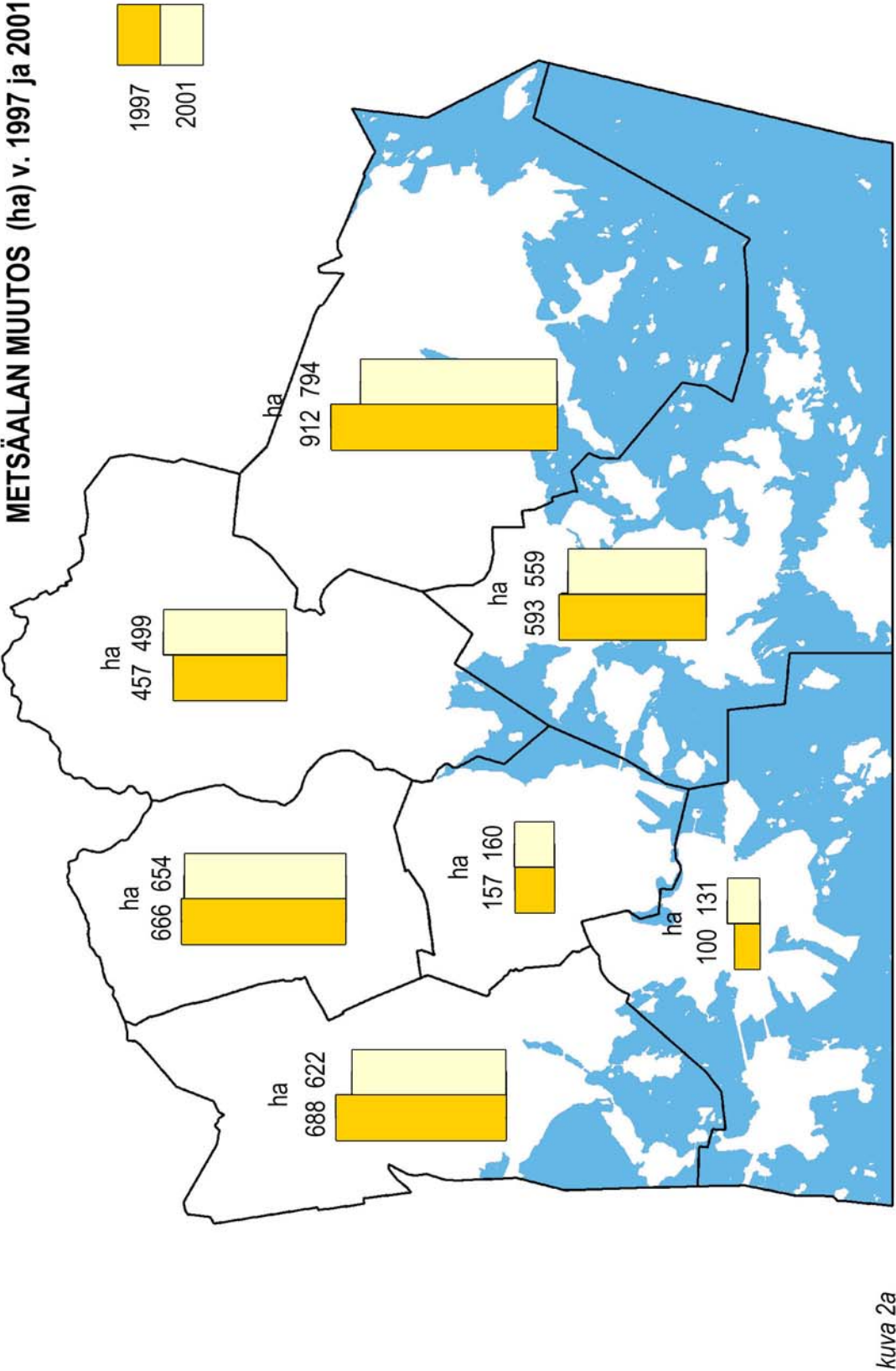

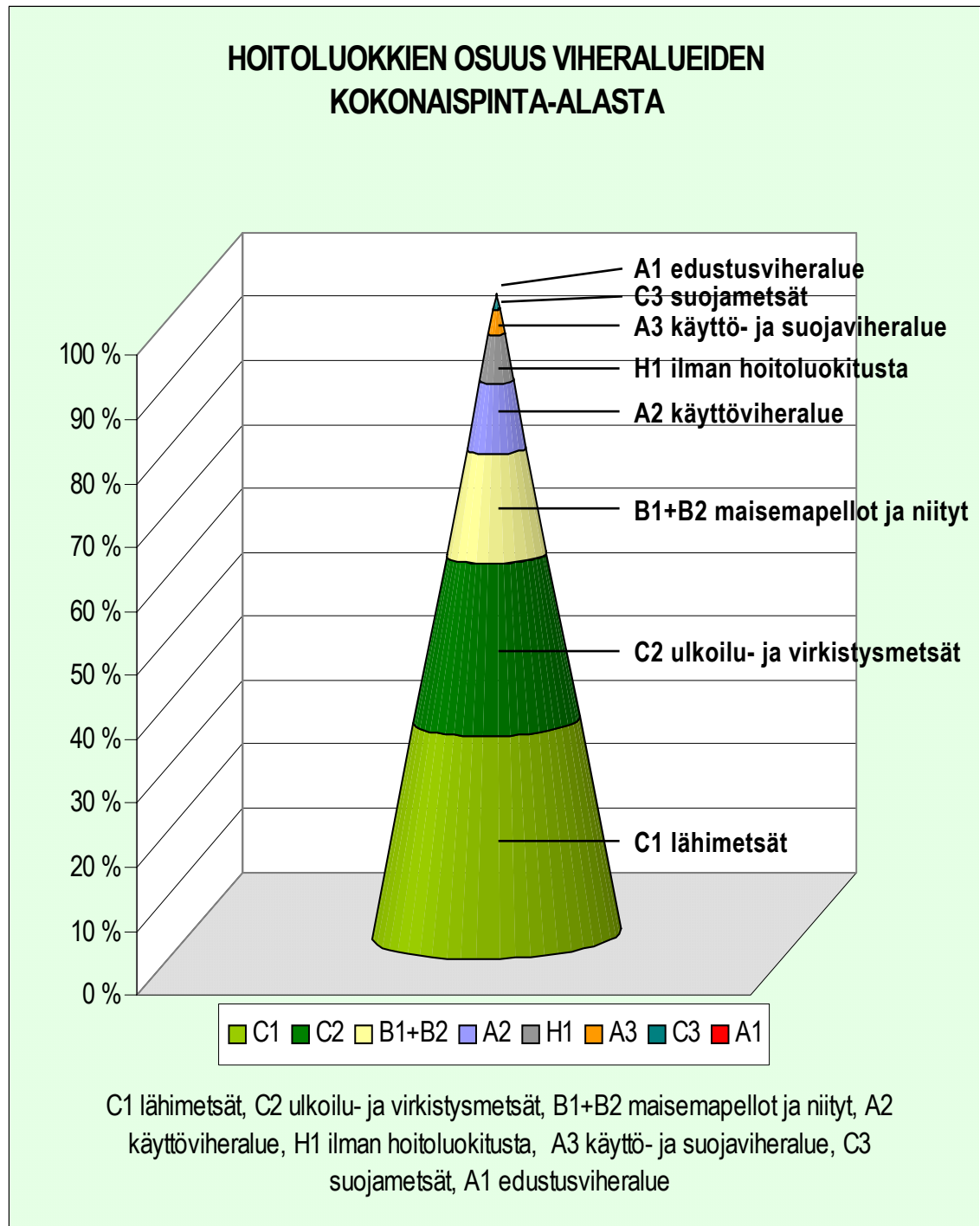
kuva 1

METSÄT, PELLOT JA NIITYT
m² / asukas v. 1997 ja 2001

kuva 2

kuva 3

HOITOLUOKKIEN KESKEISET OMINAISUUDET

A RAKENNETUT VIHERALUEET

LUOKKA JA SIJAINTI	KÄYTTÖ JA LUONNE	HOIDON TAVOITTEITA
A1 EDUSTUSVIHERALUEET		
Keskeinen sijainti kaupunkirakenteessa Tärkeiden julkisten tms. rakennusten välit- tömässä läheisyydessä	"Katselupuistoja" tai kulutus ohjattu kestävil- le pintamateriaaleille Rakenteita ja kasvillisuutta yleensä run- saasti Korkealuokkaiset materiaalit	Paikan omaleimaisen arkkitehtonisen, historiallisen tms. ilmeen säilyttäminen jatkuvasti edustuskelpoisena Aina edustavassa kunnossa
A2 KÄYTTÖVIHERALUEET		
Keskeinen sijainti rakennetussa ympäristös- sä	Monipuolista toimintaa Käyttö ja kulutus runsasta Paikoittain korkeatasoisia rakenteita	Monipuolinen, turvallinen ja hyvin toimiva viheralue Aina hyvässä kunnossa
A3 KÄYTTÖ- JA SUOJAVIHERALUEET		
Liittää rakennetun viheralueen luonnonym- päristöön	Ulkoilu liikunta sekä liikennevihreys Rakenteita niukasti	Puistomaisen yleisilmeen säilyttäminen Ulkoiluedellytysten turvaaminen turvallisuuden , kunnan ja suojavaikutuksen ylläpito

B AVOIMET VIHERALUEET

B1 MAISEMAPELLOT		
Yleensä asutuksen reuna-alueilla	Viljelykiertopeltoja, jotka on usein perustettu entisistä pelloista tai laidunmaista Ulkoilu ja retkeily kanavoitu käytäville	Hoidetun kulttuurimaiseman ylläpitäminen (peltoviljely) Eläimistön elinolosuhteiden turvaaminen Käytäväverkoston ylläpitäminen
B2 MAISEMANIITYT		
Asutuksen reuna-alueilla tai osana laajem- paa viheraluetta Teiden varsilla, meluvalleilla tai ns. jouto- mailla	Perustettuja "uusniittyjä", laiduntavan eläi- mistön synnyttämiä tai itsestään syntyneitä Ketoja, niittyjä tai muita ruohovartisien luonnonkasvien tai pensaiden esiintymisalu- eita Ulkoilu ja retkeilyalueita Kulutus kohdistuu pääasiassa kulkuväylille	Alueen kulttuurihistorian säilyttäminen Kasvuolosuhteiden ja avoimen maiseman säilyttäminen ja kehittäminen Käytäväverkoston ylläpitäminen

C TAAJAMAMETSÄT

C1 LÄHIMETSÄT		
Asutuksen välittömässä läheisyydessä sekä pienialaisina vihervyöhykkeinä asutuksen välissä	Tarjoaa vaihtoehtoiset kulkuyhteydet sekä päivittäiset ulkoilumahdollisuudet Runsas käyttö ja kulutus Metsäluontoa asutuksen välisillä alueilla	Taajamakuva vaaliminen Kulutuskestävyydestä ja kasvillisuuden elinvoimaisuudesta huolehtiminen Kulkureittien ja varusteiden siisteyden ja turvallisuuden ylläpitäminen
C2 ULKOILU- JA VIRKISTYSMETSÄT		
Asuntoalueiden välisiä pinta-alaltaan laajoja metsäalueita	Laajoina vihervyöhykkeinä tuovat kaupunki- rakenteeseen väljyyttä Ulkoilu- ja virkistystoiminta	Maisemakuva ja metsäluonnon ominaispiir- teiden ylläpitäminen Virkistyskäyttämahdollisuuksien turvaaminen
C3 SUOJAMETSÄT		
Pääväylien, teollisuusalueiden ja vesistöjen reunamilla	Suojavyöhyke Virkistyskäyttö vähäistä	Kasvillisuuden monikerroksisuuden ja elin- voimaisuuden ylläpitäminen
C4 METSÄT		
Pienialaisia metsäluontotyyppisiä taajama- keskustoissa tai laajempia alueita taajamien reunoilla	Metsäalueita, joihin ei kohdistu kulutusta Pienialaisilla metsäalueilla kulutus on ohjattu käytäville	Metsäluonnon ominaispiirteiden ja "koske- mattomuuden" turvaaminen käytäville

E ERITYISALUEET

Muiden hoitoluokkien sisällä	Kohdekohtainen	Määritellään erikseen
------------------------------	----------------	-----------------------

VYL / KPS

2.2 Kestävä kehitys

Kaupunkilaiset osallistuvat viheralueiden suunnitteluun entistä enemmän. Luonnon monimuotoisuus on pyritty ottamaan huomioon mm. siten, että luonnonhoitosuunnitelmassa toimenpiteiden ulkopuolelle jäävien alueiden määrä ja vanhojen metsien osuus on kasvanut. Metsiin jätetään lahoppua enemmän kuin ennen ja Haltialassa suunnitellaan korven ennallistamista. Ympäristökeskuksen ylläpitämä luontotietojärjestelmä on valmistunut, ja sieltä on helposti haettavissa aiemmissa maastokartoituksissa kertynyttä luontotietoa. Ympäristökeskus on valmistellut Helsingin kestävän kehityksen toimintaohjelman, jonka kaupunginvaltuusto hyväksyi 12.6.2002. Viheralueohjelman tavoitteiden toteutuminen edistää osaltaan kestävän kehityksen ohjelmaa.

2.3 Asukasyhteistyö

Tavoite lisätä asukasyhteistyötä on toteutunut hyvin. Vuorovaikutteinen suunnittelu asukkaiden ja käyttäjien kanssa on vakiintunut käytäntö sekä viheralue- ja luonnonhoidon suunnittelussa että puistosuunnittelussa. Viheraluesuunnitelmia edeltää lisäksi asukaskysely. Asukkaiden kanssa on eri puolilla kaupunkia järjestetty 1-2 isoa istutustapahtumaa vuosittain. Joissakin puistoissa asukkaat ovat ottaneet myös hoitovastuuta ja ovat ikään kuin puiston kummeja.

2.4 Viranomaisyhteistyö

Rakennusviraston ja kaupunkisuunnitteluviraston sekä rakennusviraston ja liikuntaviraston kesken on säännöllistä yhteistyötä lisätty viime vuosina. Ympäristökeskuksella on ollut vaikeuksia osallistua yhteistyöhön henkilöresurssien niukkuuden vuoksi. Liikuntaviraston ja rakennusviraston välistä työnjakoa ja vastuita voidaan kuitenkin vielä selventää nykyistä enemmän.

3 Helsingin helmet

3.1 Kulttuuriperintö

Tavoitteena on, että eri aikakausia parhaiten edustavat puistot säilyvät jälkipolville. Kartanoympäristöjen kunto on arvioitu, ja niitä kunnostetaan hyväksytyn ohjelman mukaisesti. Rakennusvirasto ja kaupunkisuunnitteluvirasto ovat koonneet yleiskaavan 2002 laatimisen aikana tietoja niistä viheralueista, joita voidaan pitää aikakaudelle tai historiallisesti merkittävänä. Historiallisesti arvokkaat viheralueet on merkitty yleiskaavan 2002 luonnokseen, mutta muuten viheralueiden arvottaminen on kesken. Rakennusviraston tarkoitus on jatkaa arvokkaiden viheralueiden määrittelyä vuoden 2002 aikana yhdessä kaupunkisuunnitteluviraston kanssa. Aikakaudelle merkittävät viheralueet saadaan määritellyksi viheralueohjelman loppujakson aikana. Tavoitteena on myös aikakautensa merkittävien viheralueiden hoito- ja kunnostusohjeiden tekeminen.

3.2 Keskuspuisto

Keskuspuisto on säilynyt yhtenäisenä virkistysalueena. Keskuspuistoon liittyviä asioita arvioi virastojen välinen Keskuspuistotyöryhmä, johon kuuluu myös asukasedustaja.

3.3 Töölönlahti

Töölönlahden asemakaavan muutos on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 27.2.2002, mutta asemakaavan muutos ei ole saanut vielä lainvoimaa valitusten vuoksi. Hankkeen jatkosuunnittelu voi alkaa kaavan tultua lainvoimaiseksi. Viheralueet on kunnostettu tilapäisesti niin, että ympäristö on siisti ja virkistyskäytössä. Asukkaat olivat tyytyväisiä varsinkin juhluvuoden 2000 istutuksiin. Töölönlahden länsirannan kunnostamiseksi on valmistunut puistosuunnitelma. Töölönlahden veden laadun parantamiseksi on eri vaiheiden jälkeen valmistunut Töölönlahden kunnostamisen hankesuunnitelma, jonka mukaan merivettä johdetaan Seurasaaren selältä Töölönlahteen. Kaupunginhallituksen päätöksen mukaan veden johtaminen tulisi olla valmis 2005 mennessä.

3.4 Viikki-Kivikko keskuspuisto

Viikki-Kivikon virkistysalueen kehittämiseksi on perustettu virastojen välinen työryhmä. Suunnitelmien toimeksiannot ovat yhteisiä, ja myös niiden toteutus tehdään yhteistyönä.

3.5 Luonnonsuojelualueet

Luonnonsuojelualueita on perustettu voimassa olevan ohjelman mukaisesti, mutta luonnonsuojeluohjelman päivitys on viivästynyt. Luonnonsuojelulain mukaisten suojelujen luontotyyppien kartoitus on tehty vuonna 2000. Luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmia ei ole pystytty pitämään ajan tasalla, mutta uusia esitteitä alueista on kuitenkin laadittu ja vanhoja ajanmukaistettu.

3.6 Rannat

Rantojen kunnostusohjelman laatiminen on alkanut rakennusvirastossa. Ohjelma valmistuu siten, että kunnostustöitä voidaan tehdä viheralueohjelman loppujakson aikana.

3.7 Joet, purot ja ojat

Kunnostusohjelma valmistuu viheralueohjelman loppujakson aikana. Viheralue- ja puistosuunnitelmissa purot ovat aina keskeinen viheraluetta rikastuttava aihe.

3.8 Saaristo

Saariston toteuttamisohjelma valmistuu viheralueohjelman loppujakson aikana.

4 Viheralueohjelman tavoitteet ja niiden toteutuminen

4.1 Hallinto ja suunnittelu

Vuorovaikutteinen suunnittelu on nyt rakennusviraston viherosaston toimintatapa. Viherosaston laatutyössä on selvennetty viheraluesuunnittelun, rakennuttamisen ja kunnossapidon työvaiheet ja liittymäkohdat. Puistojen rakennuttamista on ohjeistettu ja tehostettu. Kunnossapidon toimintatapa on muutettu suunnittelu- ja rakennuttamistointon tavalla aluevastuun mukaiseksi. Viheraluesuunnitelmasta on seurantajakson aikana luotu keskeinen strateginen suunnitelma, joka laaditaan paikallisesti yhteen tai useampaan kaupunginosaan vuorovaikutteisesti asiakkaiden kanssa. Viheraluesuunnittelun ja luonnonhoidon suunnittelun kehittäminen mahdollisimman hyväksi kokonaisuudeksi on tärkeä kehittämishanke, joka päättyy vuonna 2002. Viheraluerekisterin

hoitoluokkatiedot ovat ajan tasalla, ja rekisteriä kehitetään tulevaisuudessa paikkatietojärjestelmäksi. Paikkatietojärjestelmään tehty puurekisteri on käytössä. Viheralueiden isännöyden keskittäminen rakennusvirastoon on toteutumassa.

4.1.1 Suunnitteluyhteistyö

Viheraluesuunnitelmien laadinta on lisännyt yhteistyötä sekä rakennusviraston sisällä että virastojen kesken ja asukkaiden kanssa. Rakennusviraston, kaupunkisuunnitteluviraston ja liikuntaviraston kesken on ollut yhteistyötä mm. yleiskaavaa ja asemakaavoja laadittaessa ja valmisteltaessa investointiohjelmia. Liikunta- ja kaupunkisuunnitteluvirastojen kanssa on tehty yhdessä viheralueiden yleissuunnitelmia. Luontotietojärjestelmä, johon kootaan luontoa kuvaavaa tietoa mm. suunnittelun pohjaksi on valmistunut ympäristökeskuksessa.

4.1.2 Toimintakulttuuri

Vuorovaikutteinen suunnittelu on ollut rakennusviraston toimintatapa metsäsuunnittelussa vuodesta 1996 alkaen ja vihersuunnittelussa vuodesta 1998 lähtien. Kaupunkisuunnitteluvirasto on lisännyt tiedottamista ja vuorovaikutteista suunnittelua.

4.1.3 Kustannustietoisuus

Kustannustietoisuutta vahvistetaan asettamalla jo puistoa suunniteltaessa rakentamisen enimmäishinta. Rakennusviraston viherosastolla on lisätty kustannuslaskennan henkilöstöä ja yhteistyötä kaupunkisuunnitteluviraston kanssa on tehostettu kaavatalouden kysymyksissä. Yleisten töiden lautakunnalle on annettu selvityksiä viherrakentamisen kustannuksista, jotka ovat nousseet vuoden 1997 tasoon verrattuna. (Viherosaston selvityksiä: "Puistorakentaminen 1990 - luvulla.) Puistojen rakentamiskustannukset neliometriä kohti ovat nousseet vuosien 1992 ja 2001 välisenä aikana. (Kuva 4) Yksikköhintaa nostavat uusien asuinalueiden vaativat rakentamisolosuhteet, uusien puistojen pieni pinta-ala ja niiden monikäyttöisyys. Nykyisessä kaupunkisuunnittelussa puistojen luonne on muuttunut. Tiivistyvässä kaupungissa päiväkotien ja koulujen tontit kaavoitetaan ahtaiksi, jolloin päiväkotien ja koulujen lasten ulkoilua varten tila on varattava usein pienialaisista puistosta.

4.1.4 Virkistysalueiden tasapuolinen tarjonta

Puistojen määrä asukasta kohden on kasvanut keskisessä, pohjoisessa, läntisessä ja eteläisessä suurpiirissä. Koillisessa suurpiirissä suhdeluku on laskenut vuoden 1997 tietoon verrattuna, mutta suhdeluku ylittää keskiarvon. Pohjoisessa, keskisessä, kaakkoisessa ja varsinkin itäisessä suurpiirissä puistojen osuus viheralueista on edelleen alle viheralueohjelman tavoitteen, joka on 17 m² asukasta kohden, vaikka rakentamisen ja peruskorjauksen rahoja on kohdistettu erityisesti itäiseen ja kaakkoiseen suurpiiriin. Kaakkoisessa ja itäisessä suurpiirissä puistojen määrä asukasta kohden on pysynyt vuoden 1997 tasolla. (Kuva 5) Puistojen hoitoluokissa on vuosina 1997 - 2001 tapahtunut vähäisiä muutoksia. Vuonna 1997 AII - hoitoluokan puistojen määrä oli 1,36% ja vuonna 2001 1,6% puistojen pinta-alasta. AIII - hoitoluokan puistojen osuus oli laskenut 74 prosentista 71,7 prosenttiin. AIII - luokan osuus oli kasvanut kaksi prosenttiyksikköä.

4.1.5 Ympäristönäkökohdat

Rakennusviraston viherosasto ja ympäristötuotanto-osasto ovat laatineet ympäristöohjelman. Ympäristökeskuksessa on aloitettu ympäristötilaston kehittäminen. Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt Helsingin kestävän kehityksen toimintaohjelman 12.6.2002.

4.1.6 Alueellinen omaleimaisuus

Viheraluesuunnitelmissa kirjataan paikalliset ominaispiirteet, viheralueen kehittämisen tavoitteet ja tarpeet, jotka tarkennetaan puistosuunnitelmissa.

4.1.7 Suunnitelmien laatu

Suunnitelmien laatuun ja niiden esittelyyn on kiinnitetty huomiota. Rakennusviraston viherosastolla on konsulteille laadittu piirustusten laatimisen ja niiden tulostamisen ohje. ATK - avusteista suunnittelua on lisätty. Viheralue- ja puistosuunnitelmien esittelyä on havainnollistettu.

4.2 Rakentaminen ja peruskorjaus

Viheralueohjelma on muodostunut rakennusviraston viherosaston tärkeimmäksi talous- ja toiminnansuunnittelun välineeksi. Viheralueohjelma antaa perustan suunnata investointeja ja käyttötalouden varoja suunnitelmallisesti ja viheralueohjelman painopisteiden mukaan. (Kuva 6)

4.2.1 Uudet asuinalueet

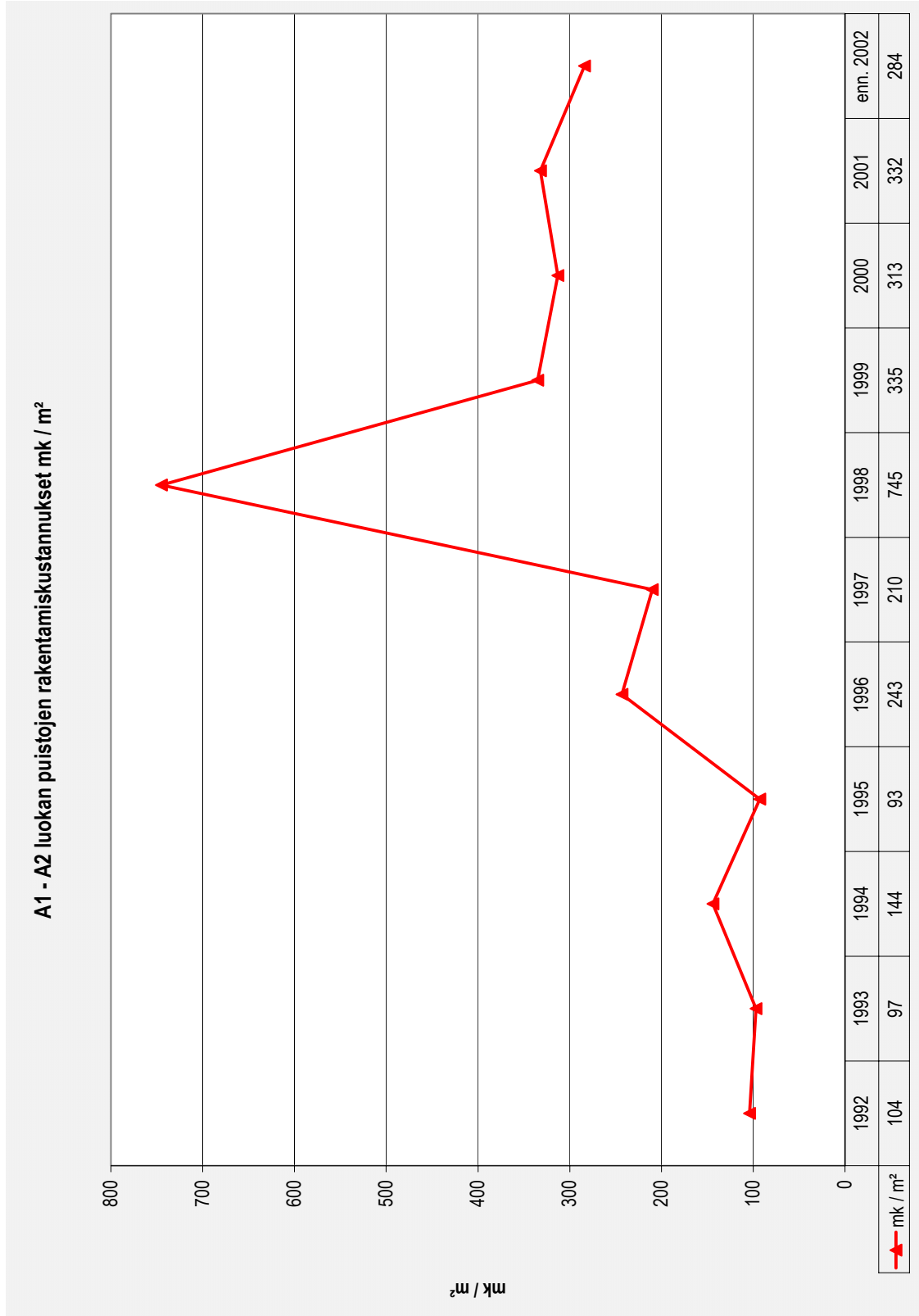
Resursseja on suunnattu viheralueiden rakentamiseen uusille asuinalueille. Uusille asuinalueille rakennettavien puistojen tavoitetaso on toteutunut hyvin. Paine rakentaa puistoja uusilla asuinalueilla säilyy varmasti ennallaan, ja ohjelmakauden lopussa tarpeet vain kasvavat. Mikäli käytettävissä olevat voimavarat eivät ole jatkossa riittävät, se estää viheralueohjelman tavoitteen toteutumisen. Viheralueohjelman tavoiteaika rakentaa lähipuistot kahden vuoden kuluessa viimeisten rakennusten valmistuttua pitee. Valmistumisaika tulee olemaan 3-5 vuotta.

4.2.2 Vanhat asuinalueet

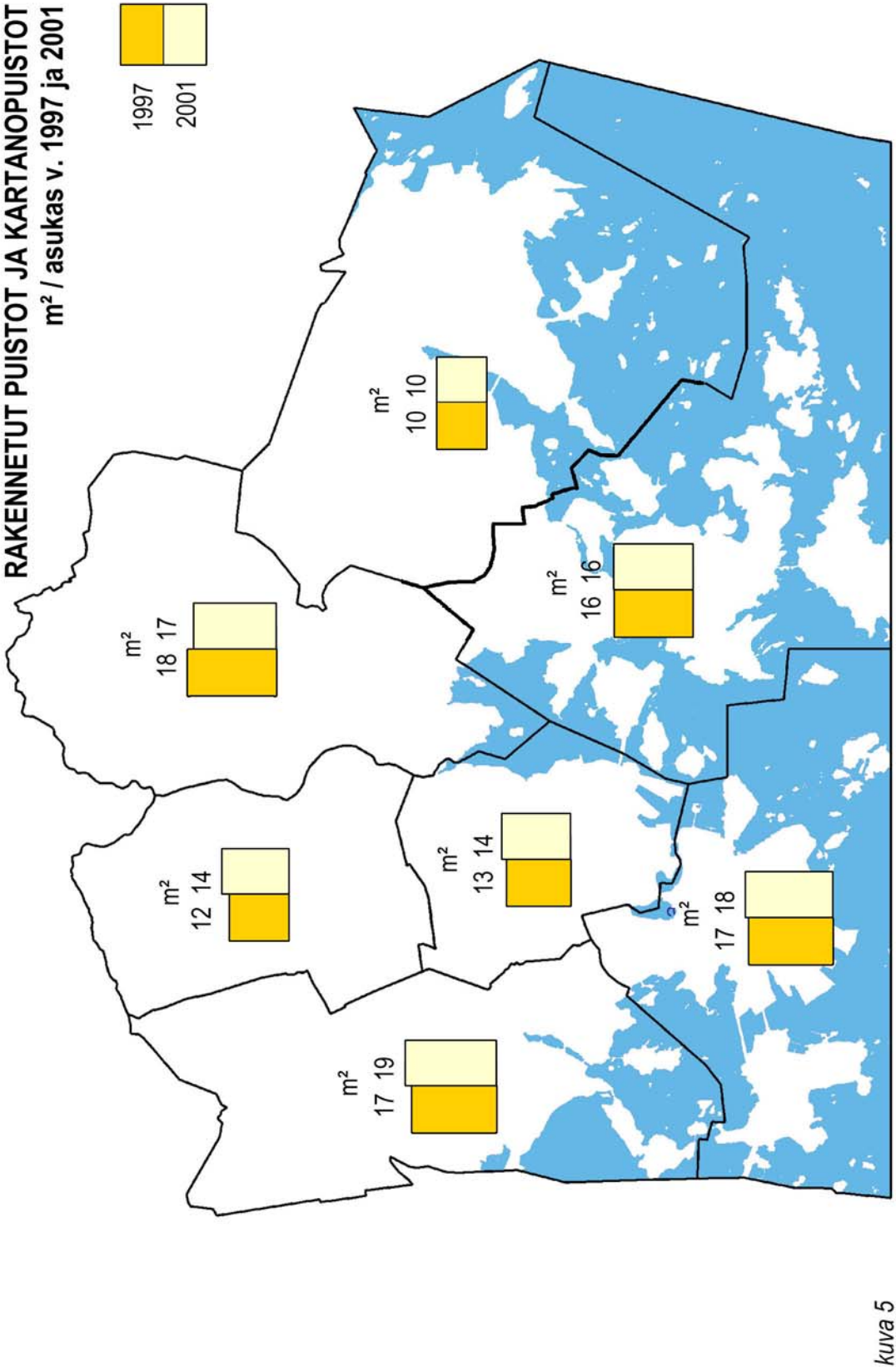
Tavoitetasoa ei ole toistaiseksi saavutettu. Puistorakentamisen tarve, puuttuvat palvelut tai toimintojen muutokset selvitetään kaupunginosittain laadittavissa viheraluesuunnitelmissa. Toteutustyöt jaksottuvat useiden vuosien ajalle. Viheraluesuunnitelmien tekeminen on aloitettu vanhoista ja vakiintuneista asuinalueista, jotta viheraluetarjonta ja viheralueiden palvelut voidaan saattaa ajan tasalle.

4.2.3 Peruskorjaus

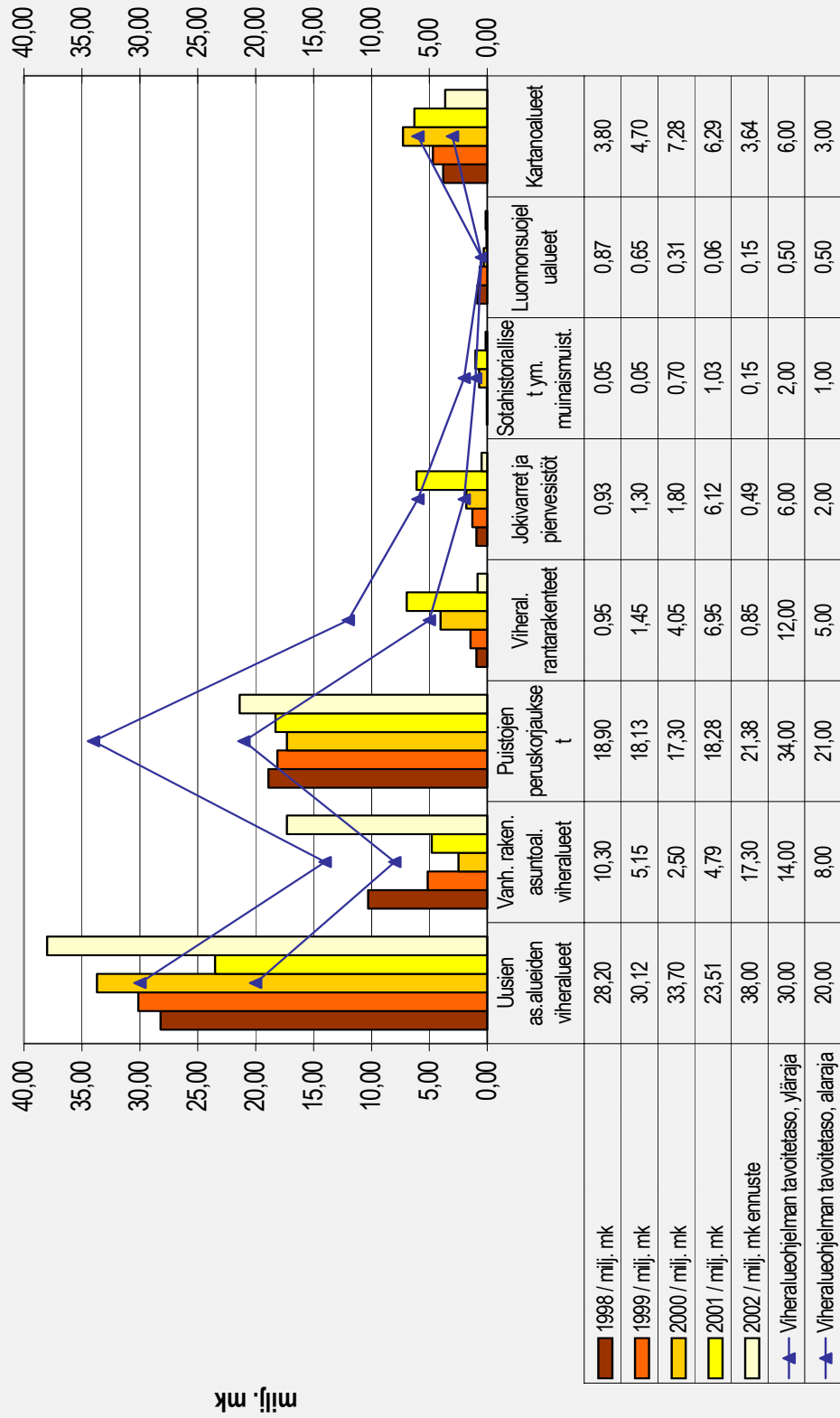
Työ ei ole edennyt tavoitteen mukaisesti. Puistojen peruskorjaus on edelleen huomattavasti alle viheralueohjelman tavoitetason. Uusien asuinalueiden puistojen rakentamiseen on jouduttu suuntamaan suhteessa enemmän varoja. Rakennusviraston viherosastolla laaditaan parhaillaan ohjeistoa, joka auttaa viheraluesuunnitelmia laadittaessa yhdenmukaisella tavalla arvioimaan peruskorjausta tarvitsevat puistot. Ohjeessa on myös neuvoja peruskorjauksen suunnittelua, rakentamista ja hoitoa varten.

kuva 4

Toteutuneet puistorakentamisinvestoinnit viheralueohjelman tavoitetasoihin nähden v. 1998 - 2001 ja ennuste 2002

kuva 6

4.2.4 Rannat

Rakennusvirastossa on inventoitu viherosaston vastuulla olevat rannat. Rantoja on kunnostettu yksittäisissä puistokohteissa kuten Herttoniemen uudella asuinalueella, Hiekkajaalan puistossa Vuosaaressa ja Vantaanjoen suulla. Rakennusviraston vastuulla olevien rantojen kunnostamiseksi valmistellaan koko kaupungin kattavaa ohjelmaa siten, että vuosina 2004-2008 rantoja voidaan kunnostaa suunnitelmallisesti. Viheraluesuunnitelmissa voidaan osoittaa paikallisia kunnostustarpeita.

4.2.5 Pienvedet

Pienvesien kehittämisohjelmaa ei ole vielä laadittu, mutta se tehdään viheralueohjelman aikajakson loppupuolella. Puistoja rakennettaessa mm. Viikinoja on rakennettu ekologiseksi vesiaiheeksi, ja Mätäjoki on keskeinen aihe Talin alueen puistosuunnitelmissa. Mätäjokeen johdetaan lisävettä kesäaikana, ja äskettäin valmistui veden pintaa säätelevä pohjapato. Pienvesien hallinnan vastuut ovat selkiytyneet pääosan puroista siirryttyä rakennusviraston vastuulle. Puistosuunnitelmissa purot ja suuret ojat otetaan huomioon viheralueen aiheina.

4.2.6 Muinaismuistoalueet

Ensimmäisen maailmasodan aikaisten linnoituslaitteet on arvioitu ja niiden kunnostamisohjelma on valmistunut. Ohjelman toteutus on jäänyt tavoitetasosta jälkeen.

4.2.7 Luonnonsuojelualueet

Luonnonsuojelualueita on perustettu ohjelman mukaisesti, mutta luonnonsuojeluohjelman päivitys on viivästynyt.

4.2.8 Kartanoympäristöt

Helsingin kartanoiden ja kartanoympäristöjen kunnostamiseksi valmistui vuonna 1995 toteuttamisohjelma. Rakennusviraston viherosastolla on kartanovastaava, ja ympäristötuotannossa on kartanoiden ympäristönhoitoon erikoistunut ryhmä. Kartanoalueiden kunnostaminen on edennyt suunnitellusti. Tällä hetkellä valmiina on Herttoniemen kartanon ympäristö ja Annalan alue. Tullisaaren kartanon puistoa kunnostetaan.

4.3 Viheralueiden hoito

4.3.1 Hoidon laatu viheralueilla

Viheralueohjelman tavoitteen mukaan viheralueiden laadun tulee vastata hyväksytyssä puistosuunnitelmassa asetettuja laatutavoitteita. Valmistuneiden puistojen kahden vuoden tehohoito on toteutunut täydellisesti, ja pinta-alan kasvua vastaavat resurssit ovat olleet käytettävissä. Valtakunnallinen viheralueiden hoidon työselitys valmistui vuonna 1999, ja se on otettu käyttöön rakennusvirastossa. Edustusviheralueiden ja tärkeimpien käyttöviheralueiden laatu on seurantajakson aikana parantunut, joskaan kaikkia laatutavoitteita ei ole saavutettu. Viikonloppusiivousta järjestettiin 19 puistossa, ja lähimetsien puhtaanapitoa on tehostettu.

Viheralueiden hoitoluokitus tarkistetaan viheraluesuunnitelmissa. Kun johonkin kaupunginosaan laaditaan viheralueohjelman mukaisesti viheraluesuunnitelma, samalla arvioidaan viheralueiden toiminnot, palvelut ja hoidon laatutaso. Hoidon laatutasoa on edistetty liittämällä hoitosuunnitelma puistosuunnitelman osaksi ja laatimalla hoito- ja kehittämissuunnitelmia viheraluesuunnittelun yhteydessä. Maisemapeltojen kehittämis-

suunnitelmaa laaditaan parhaillaan, mutta niittyjen hoidon kehittämistyötä ei ole vielä aloitettu. Kasviantuntija ja puuantuntija lisäävät rakennusviraston viherosaston erikoisosaamista. Puistopuiden kuntoselvitysten arvio ja niistä aiheutuvien jatkotoimenpiteiden raportti on valmistunut ja se on esitelty kaupunginhallitukselle. Rakennusvirasto on mukana valtakunnallisessa kaupunkipuututkimuksessa.

4.3.2 Uudet puistot

Uusien puistojen tehohoidon tavoite on toteutunut.

4.3.3 Puisto- ja katupuut ja liikennevihreä

Muut asetetut tavoitteet ovat toteutuneet, paitsi tavoite parantaa puiden alkuperää ja laatua. Rakennusvirasto on aloittanut Yliopiston kanssa yhteistyön kestävien kotimaisien puiden alkuperän selvittämiseksi. Tämän selvitystyön tuloksena tehdään päätökset tulevaisuuden puuhankinnoista. Tällä hetkellä puut hankitaan voimassa olevan viljelysopimuksen mukaisesti.

Katuosaston viheralan asiantuntemusta vahvistaa maisema-arkkitehti.

4.3.4 Liikuntapaikat

Liikuntavirastossa on liikuntapaikkojen viheralueiden hoitoluokitus. Investointiohjelmaan on lisätty ympäristön perusparannusmäärärahoja. Liikuntaohjelmassa on maininta myös liikuntavihreästä.

4.3.5 Asukkaiden osallisuus

Vuorovaikutteinen suunnittelu on rakennusviraston viherosaston käytäntö kaikissa vaiheissa. Asukkaiden ja järjestöjen kanssa on toteutettu erilaisia istutustalkoita ja puistotapahtumia. Rakennusvirasto organisoii koko kaupungin kattavat siivoustalkoot keväällä.

4.4 Viheralueiden käyttö ja palvelut

Viheralueiden palveluja on parannettu tekemällä mm. leikkipuistoissa ja leikkipaikoilla leikkivälineiden turvatarkastukset ja korjaamalla havaitut puutteet nopeasti. Viheralue-suunnitelmia laadittaessa tehdään asukaskysely, jonka perusteella palveluja ja toimintoja on voitu korjata ja kohdentaa.

Koira-aitausten tarpeellisuudesta ja kehittämisestä on tehty laaja asukaskysely. Koira-aitausten ja skeittiramppien sijoittamisperiaatteet on hyväksytty yleisten töiden lautakunnassa. Viheralueiden puhtaanapidon kehittämiseksi kokeillaan parhaillaan uusien menetelmien soveltuvuutta Kontulan ja Kurkimäen alueilla. Talvikunnossa pidettäviä puistokäytäviä on vuoteen 1997 verrattuna 15 km enemmän.

4.4.1 Oleskelutilaa

Tavoitteen mukaisesti puistojen käyttö ja laatu arvioidaan viheraluesuunnitelmassa. Roskaantumista on estetty ennakolta ympäristökasvatuksen ja tiedottamisen avulla.

4.4.2 Viheralueiden palvelut

Viheraluesuunnitelmia laadittaessa arvioidaan paikallisten palvelujen tarve ja sijainti, jotta saadaan käsitys palveluiden tarpeesta ja mahdollisista muutoksista ja niiden kiireellisyydestä. Arviointia auttaa asukaskysely. Puistosuunnitelmia laadittaessa selvitetään palveluiden ja toimintojen tarve. Viheralueisiin kohdistuvia palveluiden tarpeita

osoittaa kaupunkisuunnittelun viime vuosien suuntaus, jonka mukaan puistoihin suunnataan päiväkotien ja koulujen pihatoiminnot, koska tontit halutaan pitää mahdollisimman pieninä. Puistojen kokoa ei kuitenkaan vastaavasti lisätä, joten puistoissa on tila-ahautta. Puistojen monikäyttöisyys on sinänsä myönteinen tavoite. Vanhan talvipuutarhan kasvillisuus on uusittu ja rakenteita on korjattu. Kasveja on valittu historiallisten ja esteettisten ominaisuuksien perusteella. Rakenteita uusittaessa on otettu huomioon rakennuksen historialliset ominaispiirteet.

4.4.3 Tietoa viheralueista

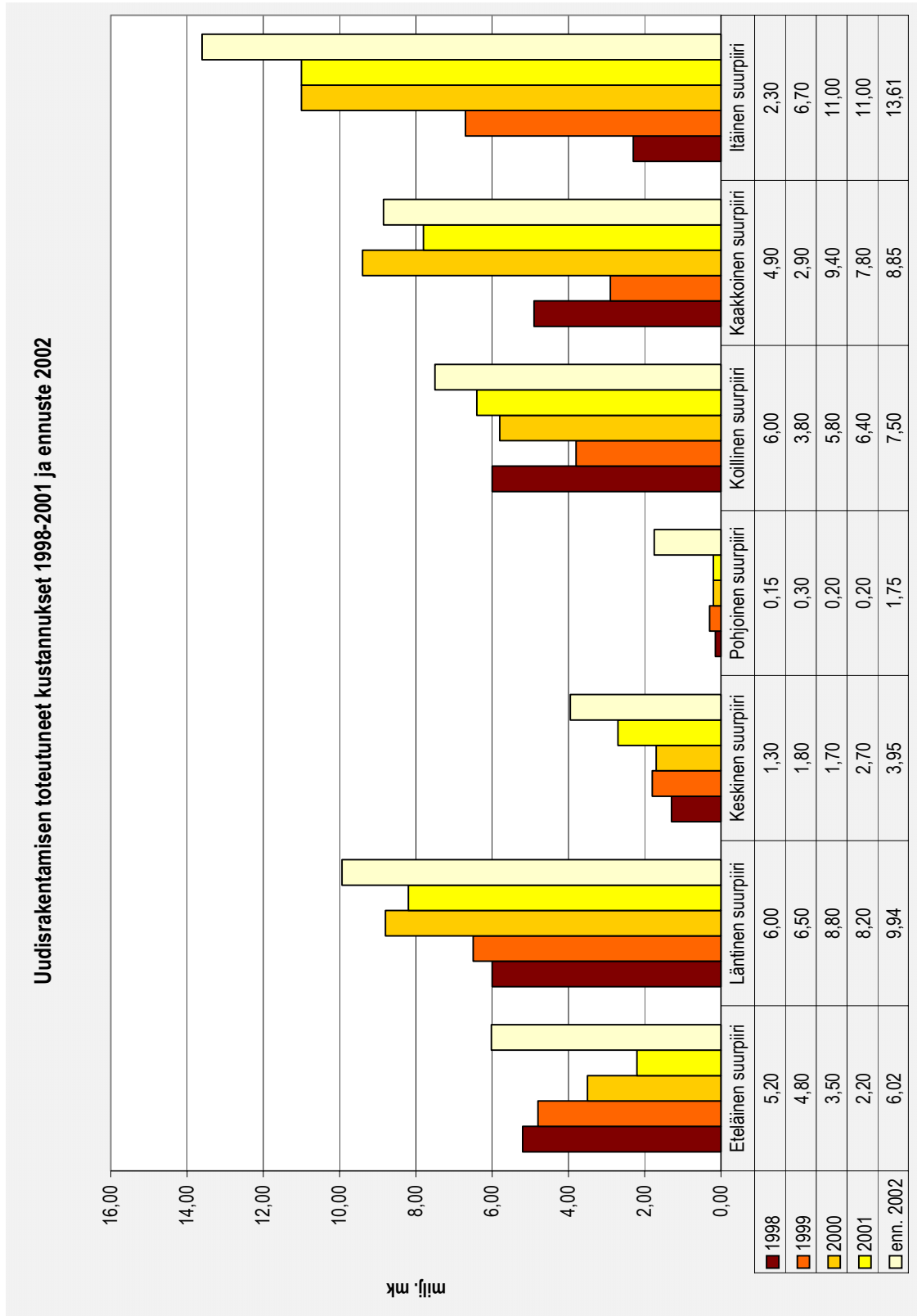
Viheralueiden tekeminen tunnetuksi on toteutunut monella tavalla. Rakennusvirasto on julkaissut esitteitä ja oppaita, pystyttänyt näyttelyitä ja järjestänyt opastettuja puistokävelyjä eri puolilla kaupunkia. Rakennusviraston viherosaston viestintästrategia on valmistunut. Siinä on esitetty keskeiset painopistealueet ja toimenpiteet vuosiksi 2002-2005. Sähköisen viestinnän kehittäminen on kesken.

4.4.4 Viher- ja ympäristöneuvonta

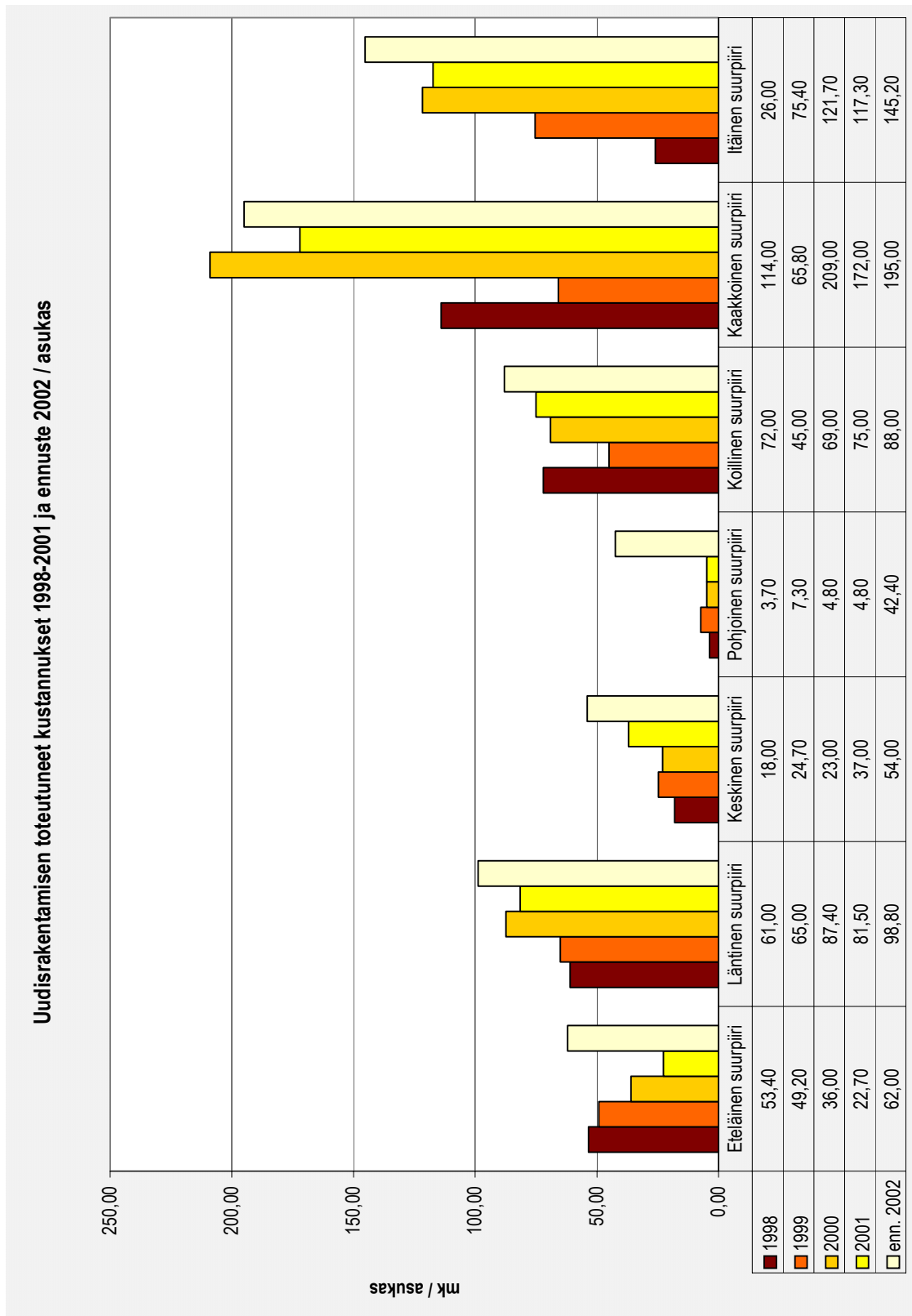
Laaja asennekasvatuksen kampanja ”Helli Helsingiä” toteutettiin vuosina 1998 -2000. Kampanja opasti ja kannusti asukkaita käyttämään viheralueita ja pitämään ne siistinä. Rakennusviraston ”Täti - Vihreä” oli tärkeä asennekasvatuksen hahmo, joka opasti päiväkoti- ja koululapsia arvostamaan viheralueita. Vihertietokeskus ja uusi talvipuutarha ”Gardenia” on valmistunut Viikkiin. Sinne on keskitetty rakennusviraston viher- ja pihaneuvonta sekä ympäristökasvatus. Yhteistyössä Hyötykasviihdistyksen kanssa on Annalaan perustettu puutarhanhoidon harrastuspaikka, jossa Hyötykasviihdistys järjestää neuvontaa ja koulutusta.

4.5 Maanhankinta viheralueita varten

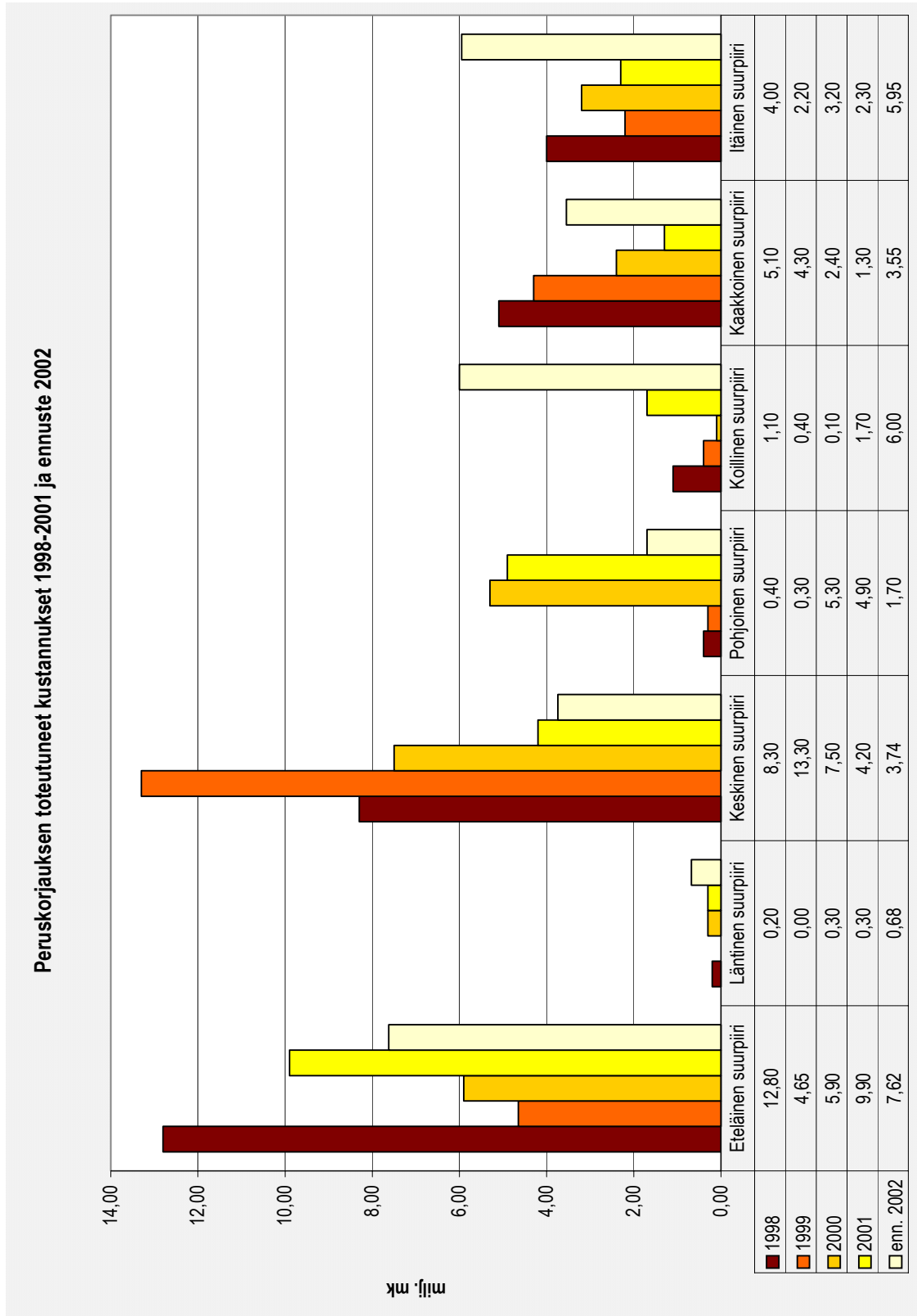
Viheralueiden hankintaa varten ei ole toistaiseksi erityistä ohjelmaa. Maanvaihto valtion kanssa on ollut eniten käytetty tapa, jolla viheralueita on siirtynyt kaupungin omistukseen. Tilastolukujen yhteensovittaminen on osoittautunut ongelmalliseksi, koska kiinteistöviraston tilastot ovat omistuspohjaisia, ja rakennusviraston tilastot perustuvat hoitoluokkiin. Vuosina 1997 ja 1998 hankittiin Helsingistä kaupungille asemakaavan mukaista sekä vielä kaavoittamatonta virkistysalueeksi tarkoitettua maata yhteensä noin 49 ha (vuonna 1997 26 ha ja 1998 23 ha). Suurimmat hankitut alueet (noin 14 ha) vuonna 1997 olivat Etelä-Kaarelassa Malminkartanossa valtion kanssa vaihdettuja alueita, vaihto Laajasalossa OKO:n kanssa ja Vuosaaressa yhden tilan hankinta Uudenmaan virkistysalueyhdistykseltä. Vuonna 1998 suurin alue, 17 ha, oli valtion kanssa Viikissä vaihdettu alue ja noin 1 ha:n alue Kivikossa. Sen jälkeen maanhankinta on ollut erittäin vähäistä: 0.8 ha vuonna 1999, 0.7 ha vuonna 2000 ja 5.2 ha vuonna 2001, yhteensä 6.7 ha. Vuonna 2001 suurin hankittu alue oli Kapiteelilta ostettu 4 ha:n alue Kivikossa.

kuva 7

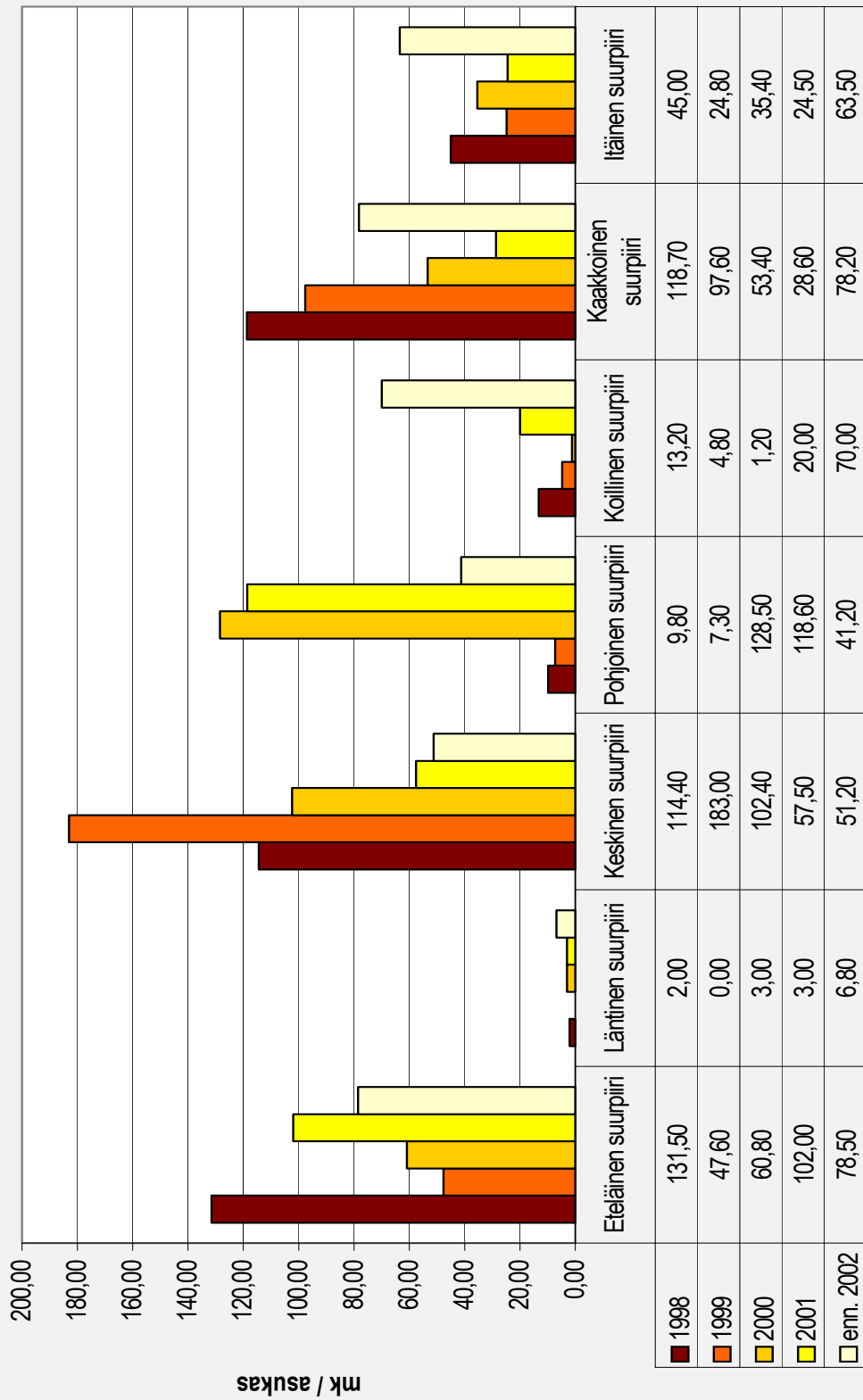

kuva 7a

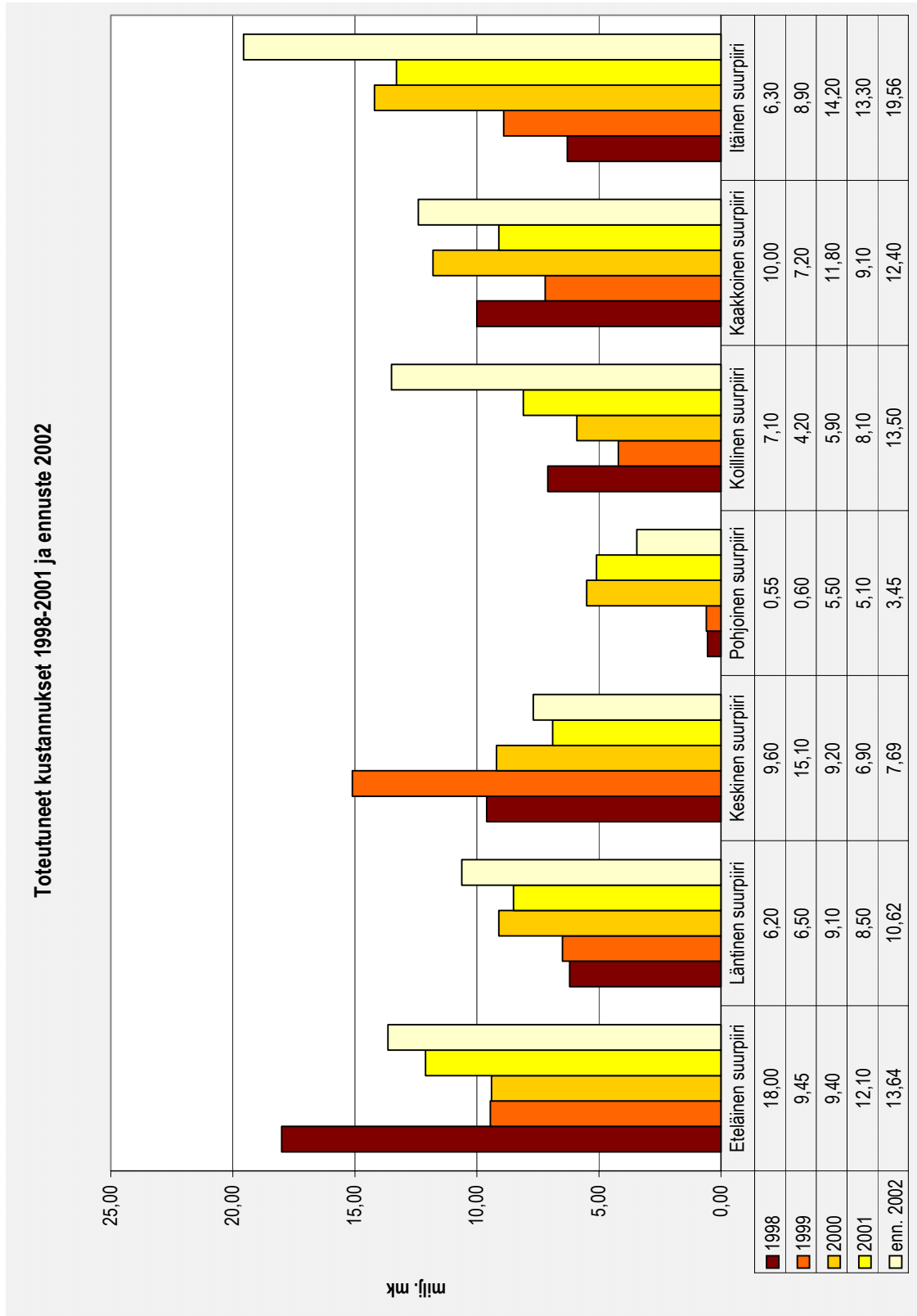

kuva 8

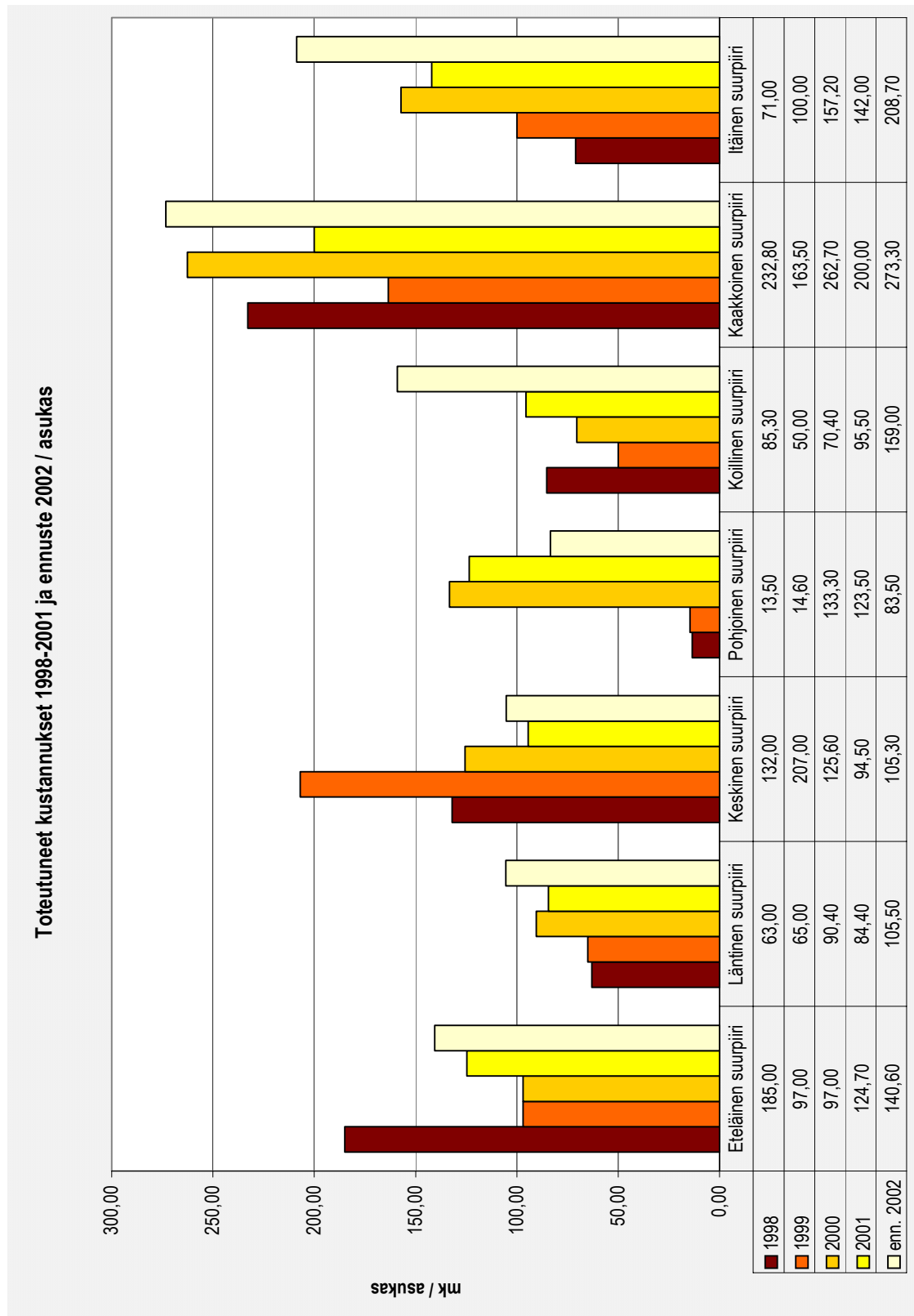
Peruskorjauksen toteutuneet kustannukset 1998-2001 ja ennuste 2002 suurpiireittäin (mk / asukas)

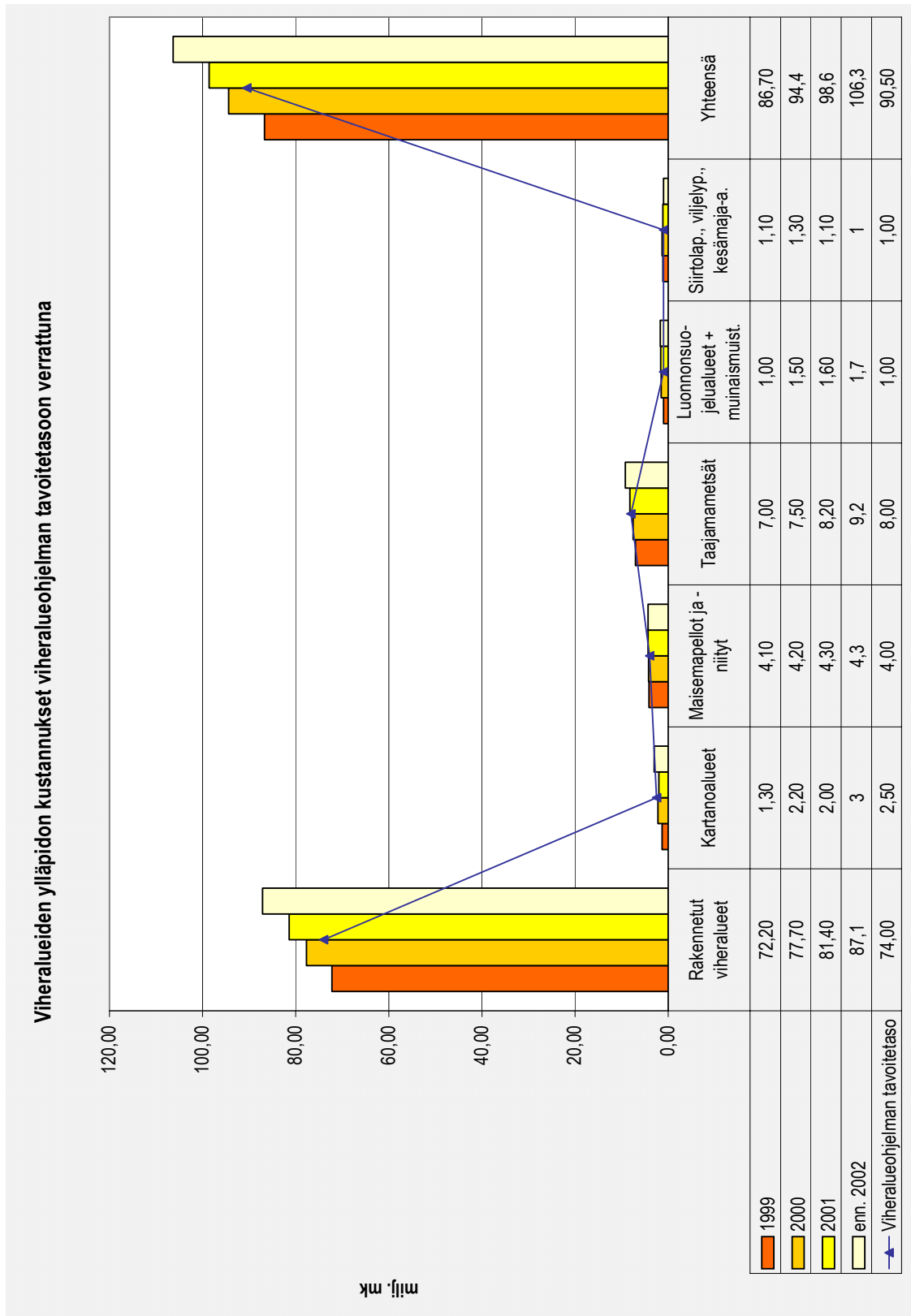
kuva 8a

kuva 9

kuva 9a

kuva 10

5 Taloudelliset vaikutukset

5.1 Tavoitteiden kustannusarviot 1999-2008

5.1.1 Viheralueiden rakentaminen ja peruskorjaus

Toteutuneet kustannukset osoittavat, että uusilla asemakaava-alueilla puistoja on pystytty rakentamaan asuntorakentamisen tahdissa, mutta puistojen peruskorjaus on jäänyt huomattavasti alle tavoitetason. Asuntotuotanto-ohjelma määrää edelleen resurssien käyttöä. (Kuva 3) On selvää, että puistorakentamiseen ohjelmakaudella osoitetut määrärahat eivät ole olleet riittävät.

Yleiskaavan 2002 - luonnoksen tavoitteiden mukainen kasvava asuntorakentaminen merkitsee huomattavan suurta investointitarvetta uusien puistojen rakentamiseen ja vanhojen puistojen laatutason ja palvelujen parantamiseen. Yleiskaavan tavoitteet tarkoittavat virkistysalueiden ja puistojen käyttötalouden kustannusten nousua suunnitelmakaudella. Kaupungin talouden kehittymisen ja YK-02 tavoitteiden välillä on virkistysalueiden rakentamisen palvelutason säilyttämisen osalta ristiriita.

Vuosien 1998-2001 aikana uudisrakentamisen investoinnit olivat suurimmat itäisessä, läntisessä ja kaakkoisessa suurpiirissä. (Kuva 7) Painopiste on ollut Itä-Helsingissä, jossa rakennettujen puistojen määrä asukasta kohti oli pienin. Peruskorjauksen investoinnit olivat suurimmat eteläisessä, keskisessä, kaakkoisessa ja itäisessä suurpiirissä. (Kuva 8) Peruskorjauksen painopiste oli eteläisessä ja keskisessä suurpiirissä, joissa on paljon vanhoja ja kuluneita puistoja. Toteutuneet kokonaiskustannukset olivat peruskorjauksen vuoksi suurimmat eteläisessä, itäisessä, keskisessä ja kaakkoisessa suurpiirissä. (Kuva 9)

Tämän hetken kokemus investointien kohdentamisesta osoittaa, että ne viheralueohjelman kohdat, joille on laadittu toteuttamisen ohjelma tai joilla on vahva kaupungin projektihallinto, ovat edistyneet suunnitellulla tavalla tai jopa ylittyneet. Uusien asuinalueiden puistojen rakentamiseen vaikuttaa kaupunginkanslian projektinjohto, ja kartanoiden kunnostamista ohjaa valmis kunnostusohjelma.

5.1.2 Viheralueiden hoito

Käyttötaloudessa viheralueohjelman kahteen päätavoitteeseen, tehohoitoon ja A - hoitoluokkien pinta-alan kasvuun on ollut käytettävissä riittävät resurssit. (Kuva 10) Viheralueiden ylläpidon kustannukset ylittivät vuonna 2001 viheralueohjelman tason noin 10-12 milj.mk eli 11%. Ero johtui vastuualueiden muutosten, uusien toimintojen ja erilaisten erityishankkeiden kustannusvaikutuksista. Rakennusvirastossa viherosaston vastuulle on siirtynyt katuosastolta viheralueilla olevien reittien hoito, joka lisäsi talvikunnossapidon kustannuksia 5 milj.mk ja kesäkauden kustannuksia 2 milj.mk. Vesilaitokselta siirtyi rakennusvirastolle purojen kunnossapito. Uusia toimintoja olivat mm. puistovahdit ja isännättömien tilaisuuksien järjestelyt. EU-normit lisäsivät arvioitua enemmän leikkivälineiden kunnostustarvetta, mikä nosti ylläpitokustannuksia. Peruskorjattujen kartanoalueiden hoitokustannukset ovat olleet suuremmat kuin mitä vuonna 1997 osattiin arvioida.

5.1.3 Saaristo

Vasikkasaaren asemakaava on vahvistettu keväällä 2001. Toteuttamissuunnittelu on aloitettu, ja yksityinen yrittäjä tarjoaa saarella tilaussaunapalveluja. Uunisaarta lukuun ottamatta saariston virkistyspalveluiden kehittäminen on edistynyt hitaasti. Virkamiesryhmä selvittää saariston virkistyspalveluiden kehittämistä.

5.1.4 Töölönlahti

Töölönlahden asemakaavan puistoalueet pohjautuvat maisema-arkkitehtuurikilpailun voittaneeseen ehdotukseen, sen jatkosuunnitteluun ja kaavoituksen yhteydessä tehtyyn asemakaavatasoiseen koko alueen suunnitteluun. Töölönlahden asemakaava on hyväksytty kaupunginvaltuustossa, mutta se ei ole vielä lainvoimainen. Hankkeen jatkosuunnittelu voi alkaa kaavan tultua lainvoimaiseksi.

6 Johtopäätökset

Viheralueohjelma on osoittautunut viheralueverkoston kehittämisen ja resurssien kohdentamisen hyväksi strategiseksi työvälineeksi, vaikkakin puistorakentamisen suunnittaminen viheralueohjelman tavoitteiden mukaisesti ei ole riittävästi onnistunut vuosina 1998-2001. Viheralueohjelma on edistänyt virastojen välistä yhteistyötä, viheralueiden huomioonottamista eri hallintokunnissa ja vuorovaikutteisen toimintatavan käyttöönottoa.

6.1 Viheralueiden määrä vähentynyt

Viheralueohjelman seurantatiedoista ja ympäristökeskuksen laatimasta "Kestävän kehityksen A-indikaattorit" - raportista selviää, että kaupungin kasvaminen ja uusien asuntojen rakentaminen on vähentänyt viheralueiden määrää. Metsän pinta-ala on pienentynyt huomattavasti etenkin itäisessä ja läntisessä suurpiirissä. Seurantajakson lopussa puistojen määrä oli neljässä suurpiirissä alle viheralueohjelman tavoitteen, 17m²/asukas. Seurantatiedoista ilmenee myös, että viheralueohjelman tavoitteiden mukaisista investoinneista huolimatta puistotarjonta asukasta kohti ei ole kasvanut itäisessä eikä kaakkoisessa suurpiirissä.

6.2 Uusien puistojen valmistuminen viivästyy

Kaupungin ensisijainen velvollisuus on huolehtia jo rakennettujen puistojen ylläpidosta ja peruskorjauksesta. Nykyiset käytettävissä olevat resurssit eivät riitä viheralueiden rakentamiseen uusilla asuinalueilla asuntorakentamisen tahdissa. Kaupunginhallituksen asettamien tiukkojen talousraamien takia puistojen valmistuminen uusilla asuinalueilla venyy 3 - 5 vuoteen siitä ajankohdasta, kun asukkaat ovat muuttaneet alueelle. Uusien asuinalueiden rakentamista olisi priorisoitava koko kaupungin tasolla, jotta kaupungin omat rakentamisvelvoitteet voivat toteutua. Viheralueiden rakentamiseksi uusille asuinalueille on luotava uusia rahoitustapoja.

6.3 Tiivistyvä kaupunki – tehoa yhteistyöhön

Vanhojen asuinalueiden täydennysrakentaminen ja tiiviiden uusien asuinalueiden rakentaminen vähentävät viheralueiden määrää ja lisäävät jäljelle jäävien viheralueiden kulutusta. Tämä edellyttää, että viheralueita muutetaan yhä rakennetummaksi ja kulu-

tusta kestävämmäksi, mikä vaatii enemmän voimavaroja hoitoon. Tavoitteena on, että kaupungissa on edelleen monenlaisia viheralueita, jotka kuitenkin ovat taloudellisia hoitaa. Helsingin viheralueiden perusta ovat metsät ja luonnonmukaiset viheralueet. Uusien rakennettavien puistojen määrä, luonne ja kustannukset on aina harkittava tarkasti jo asemakaavaa laadittaessa. Seuraava viheralueohjelman tavoite on yhä edelleen ajankohtainen: ” Mikäli virkistysalueiden kaavoitusta muutetaan ja virkistysalueet vähenevät täydennysrakentamisen takia, tulee viheralueeksi jäävälle alueelle laatia kokonaissuunnitelma uusine laatuvaatimuksineen”. Vanhoja viheralueita ja hoidon menetelmiä on arvioitava jatkuvasti uudelleen, jotta jokaiselle viheralueelle löydetään sopivin ja taloudellisin hoitomenetelmä. Kaupunkiekologia ja luonnon monimuotoisuus voidaan ottaa huomioon kehittämällä luonnonmukaisten alueiden suunnittelua ja hoitoa.

6.4 Kaavoituksen vaikutukset viheralueisiin – seuranta puuttuu

Ympäristökeskuksen ja kaupunkisuunnitteluviraston tulisi laatia ympäristötilinpäätökseen Helsingin viheralueiden määrää ja tarjontaa havainnollistava esitys, ” Helsingin viheralueiden tase ”, joka pidetään ajan tasalla. On tuotettava viheralueiden määrää ja tarjontaa nykyistä paremmin kuvaavia tilastoja. Tämä tavoite sisältyy vuoden 1999 maankäyttö- ja rakennusasetukseen, jonka toisessa momentissa sanotaan: ”Kunnan tulee huolehtia kaavoitus- ja rakennustoimen hoidon edellyttämästä alueiden käytön, rakentamisen ja rakennetun ympäristön sekä kulttuuri- ja luonnonympäristön tilan ja kehityksen seurannasta alueellaan”. Viheraluetilastoa apuna käyttäen olisi hyvä laatia seurannan työkaluksi myös luonnon monimuotoisuutta kuvaavia indikaattoreita, joista Suomen ympäristökeskus on tehnyt ehdotuksen vuonna 1998 (Jari Teeriaho: Ehdotus luonnon monimuotoisuuden indikaattoreiksi kunnille. Suomen ympäristö. Luonto- ja luonnonvarat. Suomen ympäristökeskus. 1998.) Ehdotuksen sisältyy mm. viheralueiden pirstoutumista kuvaavia indikaattoreita. Hanke olisi parasta toteuttaa virastojen yhteistyönä, ja liittää se osaksi kestävä kehityksen A-indikaattoriprojektia. Luontotietojärjestelmän ylläpidossa virastojen yhteistyö on tärkeää, jotta järjestelmään saadaan koottua kattavasti kaupungin virastoihin kertyvä tieto Helsingin luonnosta. Järjestelmällisen tiedonvälityksen kehittämisen vetovastuu on ympäristökeskuksella. Varsinkin kaupunkisuunnitteluviraston tulisi osoittaa yleiskaavan mukaiset viheralueet ja asemakaavan mukaiset viheralueet ja kaavoituksen seurauksena viheraluetarjonnassa tapahtuvat muutokset. Rakennusviraston on kehitettävä viheralueräkisteriä siten, että valmistuneiden puistojen ja viheralueiden tiedot ovat käytettävissä asukaskohtaisesti ja suurpiireittäin.

Virastojen välistä yhteistyötä on tiivistettävä edelleen sekä asemakaavoituksen aikana että viheraluesuunnittelussa ja virastojen välisissä yhteishankkeissa. Vihertoimen organisaatiota uudistettaessa liikuntaviraston ja rakennusviraston välisen työnjaon selvittäminen jäi kesken.

Viheralueohjelmaa kuvaavien mittareiden luominen on ollut vaikeaa. Asiakaspalvelun keskittäminen rakennusvirastossa ja asiakaspalautteen analysointi tulevat antamaan perusteita mittareiden kehittämiseen.

7 KEHITTÄMISKOHTEET

Rakennusvirastoa koskevat kehittämishankkeet

Viheralueohjelman loppukaudella 2003-2008 viheralueiden investoinnit on suunnattava uudestaan ja tärkeimmiksi painopisteiksi on asetettava puistojen peruskorjaus, puistojen rakentaminen erityisesti itäisessä suurpiirissä ja rakentamatta jääneiden viheralueiden toteuttaminen vanhoissa kaupunginosissa varsinkin esikaupunkialueilla.

Luonnonmukaisten viheralueiden suunnittelua sekä rakentamisen ja hoidon menetelmiä kehitetään.

Useita virastoja koskevat kehittämishankkeet

Ympäristötilastointia ja siihen liittyen viheralueiden määrää, laatua ja luonnon monimuotoisuutta kuvaavia tunnuslukuja kehitetään. Luodaan maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämä rakennetun ympäristön seurantaan tähtäävä maankäytön tilastointi. (kaupunkisuunnitteluvirasto, rakennusvirasto, ympäristökeskus, tietokeskus)

Täydennysrakentamisen ja kaupunkirakenteen tiivistämisen vaikutukset sekä olemassa oleviin viheralueisiin että viheralueiden suunnitteluun, rakentamiseen ja hoitoon ja näiden vaatimiin määrärahoihin arvioidaan ja osoitetaan jo kaavoituksen yhteydessä. Kehitetään kaavatalouden menetelmiä. (Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikuntavirasto, rakennusvirasto)

Isojen ja kaupungin kannalta merkittävien viheralueiden toteuttamiseksi lisätään yhteistyötä virastojen välillä ja luodaan keinot rahoituksen varmistamiseksi. (Kaupunkisuunnitteluvirasto, rakennusvirasto, liikuntavirasto)

Vastuualueita ja yhteistyötä selkiytetään liikuntaviraston ja rakennusviraston välillä.

Valtuuston budjetin yhteydessä asettamiin toiminnallisiin tavoitteisiin tulee saada mukaan viheralueohjelman taloudellisia ja toiminnallisia tavoitteita. (Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikuntavirasto, kiinteistövirasto, rakennusvirasto)

Luodaan uusia rahoitustapoja uusien asuinalueiden viheralueiden rakentamiseksi. (Kaupunginkanslia, kiinteistövirasto, rakennusvirasto)

Sammandrag

Helsingfors stadsstyrelse godkände 7.12.1998 Helsingfors stads grönområdesprogram för 1999 - 2008. Grönområdesprogrammet är ett målsättnings- och utvecklingsprogram för Helsingfors grönområden för nämnda tioårsperiod. De centrala tyngdpunkterna i programmet är boendemiljöns kvalitet, principerna för hållbar utveckling, invånarsamarbete och myndighetssamarbete. Stadsstyrelsen och vederbörande nämnder får med tre års mellanrum en rapport om hur genomföringen av programmet framskrider. Detta är grönområdesprogrammets första uppföljningsrapport och gäller perioden 1999 - 2001.

Grönområdesprogrammet har visat sig vara ett gott strategiskt redskap i utvecklingen av grönområdesnätverket och allokeringen av resurser. I uppföljningsuppgifterna för grönområdesprogrammet och i miljöcentralens rapport "A-indikatorer för hållbar utveckling" framgår dock att antalet grönområden minskat då staden vuxit och bostadsbyggandet ökat. I fyra stadsdelar är mängden park per invånare under den målsättning på 17m² / invånare som uppställts i grönområdesprogrammet.

Grönområdesprogrammet har befrämjat samarbetet mellan ämbetsverk, beaktandet av grönområden inom olika förvaltningsnämnder och ibruktagandet av ett interaktivt verksamhetssätt. Uppföljningen visar dock att utveckling krävs på många punkter inom såväl samarbetet mellan ämbetsverk som grönavdelningens verksamhet.

Uppföljningsrapporten evaluerar med hjälp av text och diagram i vilket skede verkställandet av målsättningarna för grönområdesprogrammet befinner sig just nu samt föreslår utvecklingsobjekt.